ГОЛОС УКРАЇНИ

Влада — Радам!

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 7 ◆ П'ятниця, 11 січня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

КІЛЬКА КРАПОК НАД «і»,

або РОЗДУМИ ПРО ПОБУДОВУ СУВЕРЕННОЇ УКРАЇНИ В РІВНОПРАВНОМУ СОЮЗІ СУВЕРЕННИХ ДЕРЖАВ

Останнім часом в деяких спубліканських газетах нагнітаються жахи. Суверенність України пов'язується з розривом економічних зв'язків з Росією, з іншими республіками. Сприймаю це як навмисну дезинформацію. І раджу: почитайте договір, укладений між Росією і Україною, ратифікований парламентами обох республік. Почитайте, нарешті, виступ Б. М. Єльцина у Верховній Раді Української РСР. Не читали! Ну що ж, найближчим часом наша газета опублікує і текст договору, і промову лідера Росії.

(Закінчення на 10-й стор.).

■

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

«Відповідно до Декларації про державний суверенітет України земля є власністю її народу».

Стаття 1. Земельного кодексу Української РСР, який друкується в сьогоднішньому номері.

■

У Договорі між УРСР та РРФСР, підписаному в Києві 19 листопада 1990 року, передбачено взаємні дії двох республік у розв'язанні екологічних проблем. Інтерв'ю про перші кроки співробітництва читайте на 14-й сторінці.

Інформаційний кур'єр

Голова Ради Міністрів УРСР В. Фокін направив вітання у зв'язку із призначенням Головою уряду Республіки Польща Яну Кшиштофу Белецькому.

За повідомленням агентства «Сакартвело», депутати парламенту Грузії прийняли постанову, якою підтверджено юридичну силу Закону Республіка Грузія «Про скасування Південно-Осетинської автономної області». Перед Верховною Радою СРСР поставлено питання про внесення відповідних змін до 87 статті Конституції СРСР.

Нас вітають

МИ ДУЖЕ РАДІ, ЩО ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ВІДБИВАТИМЕТЬСЯ НА ШПАЛЬТАХ НОВОГО ВИДАННЯ. БАЖАЄМО УСІЙ ВАШІЙ КОМАНДІ УСПІХІВ У ВИСВІТЛЕННІ НОВИХ, БІЛЬШ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ВАШІЙ КРАЇНІ.

Ендрю ТАУССІГ, керівник Європейського відділу Всесвітньої служби Бі-бі-сі. Лондон.

British Embassy

INFORMATION SECTION
Naberezhnaya Morisa Toreza 14,
Moscow 72.
Telephone: Moscow 231-85-11
Telex: 413341 (a/b BEMOS SU)
Fax: 233-3563

РАДІ ПЕРЕДАТИ НАШІ НАЙКРАЩІ ПОБАЖАННЯ УСПІХІВ НОВІЙ ГАЗЕТІ «ГОЛОС УКРАЇНИ».

Yours sincerely

Lisa Gudgeon

Ліс ГУДЖІН, аташе по пресі Посольства Великобританії в СРСР. Москва.

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради Української РСР

Головний редактор Сергій ПРАВДЕНКО

Редколегія:
Олександр БІЛИК заступник редактора
Анатолій ГОРЛОВ заступник редактора
Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ член-кореспондент АН УРСР
Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ
Леонід САМОЙЛЕНКО заступник редактора
Борис СИДОРЕНКО заступник редактора
Анатолій СОЛОНСЬКИЙ
Віталій СУДДЯ відповідальний секретар

Засновник — Верховна Рада Української РСР.

Адреса редакції: УРСР, 252047 Київ-47, вул. Нестерова, 4

Рукописи не рецензуються і не повертаються

Думки авторів публікацій у «Голосі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції.

Індекс 60955. Тираж 165.658.
Передплатна ціна на рік 19 крб. 60 коп.

Постанова Верховної Ради Української РСР

ПРО ПОРЯДОК ВВЕДЕННЯ В ДІЮ ЗЕМЕЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки **постановляє:**

1. Земельний кодекс Української РСР, крім глави 5, ввести в дію з 15 березня 1991 року, а главу 5 — з 1 січня 1992 року.

2. До приведення земельного законодавства Української РСР у відповідність із Земельним кодексом Української РСР застосовуються чинні акти законодавства Української РСР, оскільки вони не суперечать Кодексу.

3. Земельний кодекс Української РСР застосовується до правовідносин, що виникнуть після введення Кодексу в дію, тобто з 15 березня 1991 року, крім правовідносин, передбачених главою 5 Кодексу, до яких ця глава застосовується з 1 січня 1992 року.

До земельних правовідносин, що виникнуть до 15 березня 1991 року (а до правовідносин щодо земельного податку і орендної плати — до 1 січня 1992 року), Земельний кодекс Української РСР застосовується до тих прав і обов'язків, які виникнуть після введення Кодексу в дію.

4. Право на проведення геологозйомочних, пошукових та інших розвідувальних робіт, дозвіл на які видано до 15 березня 1991 року, зберігається до закінчення строку, обумовленого при видачі дозволу.

5. Встановити, що:

рішення про надання і вилучення земельних ділянок, прийняті до 15 березня 1991 року відповідними органами в межах їх компетенції, але не виконані на час введення Земельного кодексу Української РСР в дію, підлягають виконанню відповідно до вимог Кодексу;

громадяни, підприємства, установи, організації, які мають у користуванні земельні ділянки, надані їм до введення в дію Кодексу, зберігають свої права на користування до оформлення ними у встановленому порядку прав землеволодіння або землекористування;

обчислення строку, передбаченого пунктом 8 частини першої статті 27 Кодексу, починається з часу введення його в дію.

6. Раді Міністрів Української РСР підготувати і подати на розгляд Верховній Раді Української РСР такі проекти законодавчих актів:

до 15 січня 1991 року — про порядок вирішення питань надання і вилучення земельних ділянок та про форми державних актів на право володіння і право постійного користування землею;

до 1 лютого 1991 року — про зміни і доповнення чинних законодавчих актів Української РСР, що випливають з Земельного кодексу Української РСР;

до 1 липня 1991 року — про порядок і ставки оподаткування та граничні розміри орендної плати за землю;

протягом 1991 року — проекти інших законодавчих актів з питань регулювання земельних відносин, що випливають із Земельного кодексу Української РСР.

До 1 лютого 1991 року встановити форму договору на право тимчасового користування землею і порядок його реєстрації.

До 1 липня 1991 року привести рішення уряду Української РСР у відповідність із Земельним кодексом Української РСР.

До 1 липня 1991 р. прийняти рішення уряду з інших питань, віднесених Кодексом до компетенції Ради Міністрів Української РСР.

Протягом 1991 року забезпечити перегляд і скасування міністерствами, державними комітетами і відомствами Української РСР їх нормативних актів, що суперечать Кодексу.

7. Визнати таким, що втратив чинність з 15 березня 1991 р., Земельний кодекс Української РСР, затверджений Законом Української РСР від 8 липня 1970 р. (Відомості Верховної Ради УРСР, 1970 р., додаток до № 29, ст. 205; 1977 р., № 43, ст. 508; 1981 р., № 12, ст. 178; 1983 р., № 8, ст. 125; 1985 р., № 11, ст. 205; № 17, ст. 415; 1988 р., № 1, ст. 5; № 45, ст. 1070), крім статті 14 (в редакції Указу Президії Верховної Ради УРСР від 24 грудня 1987 р. (Відомості Верховної Ради УРСР, 1988 р., № 1, ст. 5), яка визнається такою, що втратила чинність з 1 січня 1992 року.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК.
м. Київ, 18 грудня 1990 року.

Постанова Верховної Ради Української РСР

ПРО ЗЕМЕЛЬНУ РЕФОРМУ

Земельна реформа є складовою частиною економічної реформи, здійснюваної в Українській РСР у зв'язку з переходом економіки республіки до ринкових відносин. Завданням цієї реформи є перерозподіл земель з одночасним наданням їх у довічне успадковуване володіння громадянам, постійне володіння колгоспам, радгоспам, іншим підприємствам, установам і організаціям, а також у користування з метою створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання на землі, формування багатоукладної економіки, раціонального використання й охорони земель.

Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки **постановляє:**

1. Оголосити з 15 березня 1991 року всі землі Української РСР об'єктом земельної реформи.

2. Здійснення земельної реформи покласти на обласні, районні, міські, селищні і сільські Ради народних депутатів і Раду Міністрів Української РСР.

Доручити Раді Міністрів Української РСР в межах існуючих штатів вирішити питання про створення відповідного органу для здійснення земельної реформи.

3. Місцевим Радам народних депутатів, Раді Міністрів Української РСР до 15 березня 1991 року:

провести інвентаризацію земель усіх категорій, визначивши ділянки, що використовуються не за цільовим призначенням, нераціонально або способами, які призводять до зниження родючості грунтів, їх хімічного і радіоактивного забруднення, погіршення екологічної обстановки;

здійснити реєстрацію громадян, які бажають організувати селянське (фермерське) господарство, розширити особисте підсобне господарство, займатися індивідуальним садівництвом, одержати в користування земельні ділянки для городництва, сінокосіння і випасу худоби;

провести облік і аналіз клопотань підприємств, установ, організацій про надання їм земель для ведення підсобного сільського господарства, колективного садівництва і городництва;

розглянути обгрунтування потреб у земельних ділянках підприємств, установ і організацій, які станом на 1 листопада 1990 року мали у користуванні ділянки для сільськогосподарських і несільськогосподарських цілей.

4. Зобов'язати місцеві Ради народних депутатів:

на підставі матеріалів інвентаризації земель та відповідно до статті 27 Земельного кодексу Української РСР вирішити питання про припинення права користування ділянками, що використовуються не за цільовим призначенням, з порушенням встановлених вимог, а також нераціонально, і передачу їх до складу земель запасу для наступного надання у першочерговому порядку громадянам для організації селянських (фермерських) господарств, ведення особистого підсобного господарства, садівництва, городництва;

з урахуванням потреб у земельних ділянках громадян, підприємств, установ і організацій розробити пропозиції про перерозподіл земель у встановленому законом порядку та розглянути їх на засіданнях постійних депутатських комісій та сесіях Рад народних депутатів.

5. Надання земель громадянам, підприємствам, установам і організаціям у ході земельної реформи та закріплення їх прав на володіння і користування землею здійснити в порядку, встановленому Земельним кодексом Української РСР.

6. Встановити, що громадяни, підприємства, установи й організації, які мають у користуванні земельні ділянки, надані їм до введення у дію Земельного кодексу Української РСР, повинні до 15 березня 1994 року оформити право на володіння або користування землею. Після закінчення вказаного строку раніше надане їм право користування земельною ділянкою втрачається.

7. Раді Міністрів Української РСР:

виділити відповідні кошти і матеріально-технічні ресурси, необхідні для проведення земельної реформи;

забезпечити підготовку у вищих учбових закладах і технікумах республіки необхідної кількості спеціалістів-землевпорядників з метою задоволення потреб у них місцевих Рад народних депутатів, землевпорядних та природоохоронних органів.

8. Доручити комісіям Верховної Ради Української РСР з питань агропромислового комплексу, з питань відродження і соціального розвитку села та з питань економічної реформи і управління народним господарством забезпечити контроль за здійсненням земельної реформи.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК.
м. Київ, 18 грудня 1990 року.

Актуально

СТУДЕНТИ ГОТОВІ ДО КОНТРАТАКИ

— Якщо складеться несприятлива ситуація, то ми змушені будемо вдатися до голодування і померти, аби не жити таким життям, — заявив представникам різних засобів масової інформації Тарас Корпало, колишній комендант наметового містечка голодуючих студентів на київській площі Жовтневої революції, один з керівників Української студентської спілки (УСС), студент Київського держуніверситету.

— Сказав він це 9 січня на прес-конференції, яку дали керівники УСС у приміщенні Народного руху України. Присвячена вона репресіям, які, на думку УСС, почалися проти учасників жовтневої голодовки у Києві і подій, які її супроводжували.

Незважаючи на те, що керівництво республіки заявило про готовність не карати учасників голодування, на те, що вчена рада КДУ не має претензій до студентів, які захопили червоний корпус, прокуратура Києва почала викликати на допити учасників голодування, вимагати списки голодуючих та обслуги наметового табору. 3 січня було вчинено обшук на квартирі О. Доній, вилучено примірники неформальних газет, книги, гроші, а через п'ять днів заарештовано й самого господаря.

— Шукали, як мене повідомили під час обшуку, зброю і нелегальну літературу... — заявила журналістам мати заарештованого Ольга Опанасівна.

Сьогодні О. Доній перебуває в ізоляторі тимчасового утримання, і УСС, як заявили її керівники, готова боротися за його звільнення. Першими кроками буде збирання підписів під заявою-вимогою звільнення, санкціонований студентський мітинг протесту. Не допоможе, продовжили учасники прес-конференції, студенти готові й до більш радикальних кроків з арсеналу засобів боротьби, що їх практикує студентство у всьому світі. Які саме, пояснено не було...

Володимир СКАЧКО,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНСЬКОЇ РСР

Розділ І.

Загальні положення

Глава 1.

Основні положення

Стаття 1. Земля в Українській РСР — власність народу України

Відповідно до Декларації про державний суверенітет України земля є власністю її народу.

Кожен громадянин Української РСР має право на земельну ділянку, порядок і умови надання якої регулюються цим Кодексом та іншими актами законодавства Української РСР.

Стаття 2. Земельне законодавство Української РСР і його завдання

Земельні відносини в Українській РСР регулюються цим Кодексом та іншими актами законодавства Української РСР, що видаються відповідно до нього.

Завданням земельного законодавства Української РСР є регулювання земельних відносин з метою створення в республіці умов для раціонального використання й охорони земель, збереження і відтворення родючості грунтів, поліпшення природного середовища, для рівноправного розвитку всіх форм господарювання, охорони прав громадян, підприємств, установ і організацій.

Гірничі, лісові та водні відносини, відносини щодо використання й охорони рослинного і тваринного світу, атмосферного повітря регулюються спеціальним законодавством Української РСР.

Стаття 3. Склад земель Української РСР

Відповідно до цільового призначення всі землі Української РСР поділяються на:

1) землі сільськогосподарського призначення;

2) землі населених пунктів (міст, селищ міського типу і сільських населених пунктів);

3) землі промисловості, транспорту, зв'язку, оборони та іншого призначення;

4) землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення;

5) землі лісового фонду;

6) землі водного фонду;

7) землі запасу.

Стаття 4. Віднесення земель до категорій і переведення їх з однієї категорії в іншу

Віднесення земель до вказаних у статті 3 цього Кодексу категорій провадиться відповідно до цільового призначення земель.

Переведення земель з однієї категорії в іншу здійснюється у разі зміни цільового призначення цих земель.

Віднесення земель до зазначених категорій і переведення їх з однієї категорії до іншої провадиться органами, які приймають рішення про надання цих земель, а у випадках, не пов'язаних з наданням земель у володіння, користування,— органами, які затверджують проекти землеустрою і приймають рішення про створення об'єктів природоохоронного, оздоровчого, історико-культурного та іншого призначення.

Стаття 5. Правомочність Рад народних депутатів щодо розпорядження землею

Розпоряджаються землею Ради народних депутатів, які надають земельні ділянки у володіння і користування та вилучають їх в межах своєї компетенції.

Для розгляду земельних питань і підготовки рішень по них Ради народних депутатів можуть створювати депутатські комісії.

Стаття 6. Володіння землею

У довічне успадковуване володіння земля надається громадянам Української РСР:

для ведення селянського (фермерського) господарства;

для ведення особистого підсобного господарства;

для будівництва та обслуговування жилого будинку і господарських будівель;

для садівництва;

для дачного і гаражного будівництва;

для традиційних народних промислів;

у разі одержання у спадщину жилого будинку або його придбання.

Порядок успадковування права володіння земельною ділянкою визначається цим Кодексом та іншими актами законодавства Української РСР.

У постійне володіння земля надається колгоспам, радгоспам, іншим державним, кооперативним, громадським підприємствам, установам і організаціям, релігійним організаціям для ведення сільського та лісового господарства.

Стаття 7. Користування землею

Земля надається у постійне або тимчасове користування.

Постійним визнається землекористування без заздалегідь встановленого строку.

Тимчасове користування землею може бути короткостроковим — до трьох років і довгостроковим — від трьох до десяти років. У разі виробничої необхідності ці строки можуть бути продовжені на період, що не перевищує відповідно одного строку короткострокового або довгострокового тимчасового користування.

Продовження строку користування земельними ділянками провадиться Радами народних депутатів, які надали ці ділянки.

Користування землею на умовах оренди для сільськогосподарських цілей, як правило, має бути довгостроковим.

У постійне або тимчасове користування земля надається:

громадянам Української РСР для городництва, сінокосіння і випасу худоби;

промисловим, транспортним та іншим несільськогосподарським державним, кооперативним, громадським підприємствам, установам і організаціям;

для потреб оборони організаціям, зазначеним у статті 70 цього Кодексу;

сільськогосподарським державним, кооперативним і громадським підприємствам, установам і організаціям для використання у несільськогосподарських цілях;

релігійним організаціям;

спільним підприємствам, міжнародним об'єднанням і організаціям з участю радянських та іноземних юридичних осіб.

У випадках, передбачених законодавством Української РСР, земля надається в користування іншим організаціям і особам.

Стаття 8. Оренда землі

У тимчасове користування на умовах оренди земля надається громадянам Української РСР, колгоспам, радгоспам та іншим державним, кооперативним, громадським підприємствам, установам і організаціям, спільним підприємствам, міжнародним об'єднанням і організаціям з участю радянських та іноземних юридичних осіб, а також іноземним державам, міжнародним організаціям, іноземним юридичним особам і громадянам.

Орендавцями землі є сільські, селищні, міські, районні Ради народних депутатів.

Для ведення селянського (фермерського) господарства земля надається в оренду районною, міською Радою народних депутатів.

Умови і строки оренди землі визначаються за згодою сторін і закріплюються в договорі.

Розмір орендної плати за землю визначається в порядку, встановленому статтею 36 цього Кодексу.

Орендар має переважне право поновлення договору на оренду землі після закінчення строку його дії.

Орендовані земельні ділянки сільськогосподарського призначення за погодженням сторін можуть передаватися у володіння орендарів, крім випадків, коли їх орендарями є спільні підприємства, міжнародні об'єднання і організації з участю радянських та іноземних юридичних осіб, а також іноземні держави, міжнародні організації, іноземні юридичні особи і громадяни.

Відносини щодо оренди землі регулюються цим Кодексом та іншими актами законодавства Української РСР.

Стаття 9. Компетенція сільських Рад народних депутатів у галузі регулювання земельних відносин

До відання сільських Рад народних депутатів у галузі регулювання земельних відносин на своїй території належить:

1) надання відповідно до статті 18 цього Кодексу земельних ділянок у володіння і користування, в тому числі на умовах оренди;

2) реєстрація права землеволодіння, права землекористування і договорів на оренду землі;

3) вилучення земель відповідно до статті 31 цього Кодексу;

4) справляння плати за землю;

5) ведення земельно-кадастрової документації;

6) погодження проектів землеустрою;

7) здійснення державного контролю за використанням і охороною земель;

8) сприяння створенню екологічно чистого середовища і поліпшення природних ландшафтів;

9) припинення права володіння і права користування земельною ділянкою або її частиною;

10) подання до районної або міської Ради народних депутатів пропозицій про надання земельних ділянок громадянам для ведення селянського (фермерського) господарства;

11) погодження зведення землекористувачами житлових, виробничих, культурно-побутових та інших будівель і споруд на землі, наданій їм у користування;

12) захист прав землеволодільців і землекористувачів;

13) вирішення земельних спорів у порядку, встановленому статтями 103 і 104 цього Кодексу;

14) вирішення інших питань у галузі земельних відносин у межах своєї компетенції.

Стаття 10. Компетенція селищних Рад народних депутатів у галузі регулювання земельних відносин

До відання селищних Рад народних депутатів у галузі регулювання земельних відносин на своїй території належить:

1) надання відповідно до статті 18 цього Кодексу земельних ділянок у володіння і користування, в тому числі на умовах оренди;

2) реєстрація права землеволодіння, права землекористування і договорів на оренду землі;

3) вилучення земель відповідно до статті 31 цього Кодексу;

4) справляння плати за землю;

5) ведення земельно-кадастрової документації;

6) погодження проектів землеустрою;

7) здійснення державного контролю за використанням і охороною земель;

8) сприяння створенню екологічно чистого середовища і поліпшення природних ландшафтів;

9) погодження зведення землекористувачами жилих, виробничих, культурно-побутових та інших будівель і споруд на землі, наданій їм у користування;

10) припинення права володіння і права користування земельною ділянкою або її частиною;

11) подання до районної або міської Ради народних депутатів пропозицій про надання земель громадянам для ведення селянського (фермерського) господарства;

12) захист прав землеволодільців і землекористувачів;

13) вирішення земельних спорів у порядку, встановленому статтями 103 і 105 цього Кодексу;

14) вирішення інших питань у галузі земельних відносин у межах своєї компетенції.

Стаття 11. Компетенція міських Рад народних депутатів у галузі регулювання земельних відносин

До відання міських Рад народних депутатів у галузі регулювання земельних відносин на своїй території належить:

1) надання відповідно до статті 18 цього Кодексу земельних ділянок у володіння і користування, у тому числі на умовах оренди, а також для ведення селянського (фермерського) господарства;

2) реєстрація права землеволодіння, права землекористування і договорів на оренду землі;

3) вилучення земель відповідно до статті 31 цього Кодексу;

4) справляння плати за землю;

5) ведення земельно-кадастрової документації;

6) здійснення державного контролю за використанням і охороною земель;

7) сприяння створенню екологічно чистого середовища і поліпшення природних ландшафтів;

8) погодження зведення землекористувачами жилих, виробничих, культурно-побутових та інших будівель і споруд на землі, наданій їм у користування;

9) припинення права володіння і права користування земельною ділянкою або її частиною;

10) організація землеустрою;

11) затвердження проектів внутрігосподарського землеустрою та контроль за їх здійсненням;

12) захист прав землеволодільців і землекористувачів;

13) вирішення земельних спорів у порядку, встановленому статтями 103 і 106 цього Кодексу;

14) видача висновків про надання або вилучення земельних ділянок, які провадяться вищестоящими Радами народних депутатів;

15) вирішення інших питань у галузі земельних відносин у межах своєї компетенції.

Стаття 12. Компетенція районних Рад народних депутатів у галузі регулювання земельних відносин

До відання районних Рад народних депутатів у галузі регулювання земельних відносин на своїй території належить:

1) надання відповідно до статті 18 цього Кодексу земельних ділянок у володіння і користування, а також на умовах оренди за межами населених пунктів;

2) реєстрація права землеволодіння, права землекористування і договорів на оренду землі;

3) вилучення земель у випадках, передбачених статтею 31 цього Кодексу;

4) організація землеустрою;

5) розгляд і затвердження проектів і схем землеустрою;

6) ведення земельно-кадастрової документації;

7) здійснення державного контролю за використанням і охороною земель;

8) сприяння створенню екологічно чистого середовища і поліпшення природних ландшафтів;

9) припинення права володіння і права користування земельною ділянкою або її частиною;

10) затвердження проектів внутрігосподарського землеустрою та контроль за їх здійсненням;

11) видача висновків про надання або вилучення земельних ділянок, які провадяться вищестоящими Радами народних депутатів;

12) погодження зведення землекористувачами жилих, виробничих, культурно-побутових та інших будівель і споруд на землі, наданій їм у користування за межами населених пунктів;

13) захист прав землеволодільців і землекористувачів;

14) вирішення земельних спорів у порядку, встановленому статтями 103 і 107 цього Кодексу;

15) вирішення інших питань у галузі земельних відносин у межах своєї компетенції.

Стаття 13. Компетенція обласних Рад народних депутатів у галузі регулювання земельних відносин

До відання обласних Рад народних депутатів у галузі регулювання земельних відносин на своїй території належить:

1) надання відповідно до статті 18 цього Кодексу земельних ділянок у володіння і користування;

2) вилучення земель у випадках, передбачених статтею 31 цього Кодексу;

3) встановлення розмірів плати за землю;

4) організація ведення земельно-кадастрової документації;

5) здійснення державного контролю за використанням і охороною земель;

6) розробка і виконання спільно з районними і міськими Радами народних депутатів обласних програм щодо раціонального використання земель, підвищення родючості грунтів, охорони земельних ресурсів;

(Продовження на 4-й стор.).

ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНСЬКОЇ РСР

(Продовження. Початок на 3-й стор.).

7) сприяння створенню екологічно чистого середовища і поліпшення природних ландшафтів;

8) організація землеустрою;

9) видача висновків про надання або вилучення земельних ділянок, що провадиться Верховною Радою Української РСР;

10) захист прав землеволодільців і землекористувачів;

11) вирішення земельних спорів у порядку, встановленому статтями 103 і 108 цього Кодексу;

12) вирішення інших питань у галузі земельних відносин у межах своєї компетенції.

Стаття 14. Компетенція Української РСР у галузі регулювання земельних відносин

До відання Української РСР в особі вищих органів державної влади і управління у галузі регулювання земельних відносин належить:

1) розпорядження землями в межах республіки;

2) розробка і вдосконалення земельного законодавства Української РСР;

3) встановлення принципів, порядку і граничних розмірів плати за землю, а також пільг по справлянню платежів;

4) розробка і виконання спільно з місцевими Радами народних депутатів республіканських програм щодо раціонального використання земель, підвищення родючості грунтів, охорони земельних ресурсів у комплексі з іншими природоохоронними заходами;

5) організація і здійснення державного контролю за використанням та охороною земель і моніторингу земель;

6) встановлення основних положень землеустрою і порядку ведення державного земельного кадастру та організація їх здійснення;

7) захист прав землеволодільців і землекористувачів;

8) вирішення земельних спорів у порядку, встановленому статтями 103 і 109 цього Кодексу;

9) вирішення інших питань у галузі регулювання земельних відносин.

Стаття 15. Органи, які здійснюють державне управління у галузі використання і охорони земель

Державне управління в галузі використання і охорони земель здійснюють Верховна Рада Української РСР, Рада Міністрів Української РСР, місцеві Ради народних депутатів, а також спеціально уповноважені на те державні органи відповідно до законодавства Української РСР.

Стаття 16. Участь громадян, громадських організацій та їх об'єднань, трудових колективів і органів територіального громадського самоврядування у здійсненні заходів щодо використання та охорони земель

Громадяни, громадські організації та їх об'єднання, трудові колективи і органи територіального громадського самоврядування мають право брати участь у розгляді Радами народних депутатів питань, пов'язаних з використанням земель, а також сприяють Радам народних депутатів і спеціально уповноваженим на те органам державного управління в галузі використання та охорони земель у здійсненні заходів щодо охорони земель та поліпшення природного середовища.

Рішення Рад народних депутатів про надання і вилучення земель приймаються з урахуванням громадської думки.

Глава 2.

Надання земель

Стаття 17. Підстави надання земель

Надання земельних ділянок у володіння і користування здійснюється в порядку відведення.

Відведення земельних ділянок провадиться на підставі рішення відповідної Ради народних депутатів. У рішеннях про надання земельних ділянок у володіння і користування вказується мета, для якої вони відводяться.

Порядок вирішення питань про надання земельних ділянок у володіння і користування встановлюється Верховною Радою Української РСР.

Стаття 18. Надання земельних ділянок Радами народних депутатів

Сільські, селищні Ради народних депутатів надають земельні ділянки для всіх потреб із земель сіл, селищ, а також за їх межами для будівництва шкіл, лікарень, підприємств торгівлі та інших об'єктів, пов'язаних з обслуговуванням населення, сільськогосподарського використання, ведення особистого підсобного господарства, індивідуального житлового, дачного і гаражного будівництва, індивідуального і колективного садівництва, городництва і традиційних народних промислів.

Міська Рада народних депутатів надає земельні ділянки для будь-яких потреб у межах міста.

Районні, а також міські Ради народних депутатів, в адміністративному підпорядкуванні яких є райони, надають земельні ділянки за межами населених пунктів:

із земель запасу;

із земель лісового і водного фонду у випадках, передбачених статтями 77 і 79 цього Кодексу;

для ведення селянського (фермерського) господарства.

Обласні Ради народних депутатів надають земельні ділянки:

із земель усіх категорій за межами населених пунктів для будівництва шляхів, ліній електропередачі та зв'язку, трубопроводів, осушувальних і зрошувальних каналів та інших лінійних споруд;

в усіх інших випадках, крім передбачених у частинах першій, другій, третій і п'ятій цієї статті.

Верховна Рада Української РСР надає земельні ділянки за межами населених пунктів у випадках, коли для вилучення цих земель встановлено особливий порядок (стаття 32 цього Кодексу).

Стаття 19. Надання земельної ділянки, що перебуває у володінні або користуванні, іншому землеволодільцеві або землекористувачеві

Надання земельної ділянки, що перебуває у володінні або користуванні, іншому громадянину, підприємству, установі, організації провадиться тільки після вилучення цієї ділянки в порядку, передбаченому статтями 31 і 32 цього Кодексу.

Стаття 20. Переважне надання земель для потреб сільського господарства

Землі, придатні для потреб сільського господарства, повинні надаватись насамперед для сільськогосподарських цілей.

Визначення земель, придатних для потреб сільського господарства, провадиться на підставі даних державного земельного кадастру.

Стаття 21. Надання земель для несільськогосподарських потреб

Для будівництва промислових підприємств, об'єктів житлово-комунального господарства, залізниць і автомобільних шляхів, ліній електропередачі, магістральних трубопроводів, а також для інших несільськогосподарських потреб надаються землі несільськогосподарського призначення, не придатні для ведення сільського господарства, або сільськогосподарські угіддя гіршої якості.

Надання для вказаних цілей земельних ділянок із земель лісового фонду провадиться переважно за рахунок нелісових площ або площ, зайнятих чагарниками і малоцінними насадженнями.

Додаткове надання земельних ділянок для видобування корисних копалин відкритим способом і торфу та проведення інших робіт, пов'язаних з порушенням грунтового покриву, провадиться після приведення раніше наданих земельних ділянок у стан, придатний для використання їх за призначенням, і повернення цих ділянок попереднім землеволодільцям або землекористувачам.

Надання земельних ділянок під забудову на площах залягання корисних копалин (крім загальнопоширених) провадиться за погодженням з органами державного гірничого нагляду, а на площах залягання загальнопоширених корисних копалин — за погодженням з обласною Радою народних депутатів.

Лінії електропередачі і зв'язку та інші комунікації проводяться головним чином вздовж шляхів, існуючих трас тощо.

Стаття 22. Виникнення права володіння або права користування земельною ділянкою

Право володіння або право користування наданою земельною ділянкою виникає після встановлення землевпорядними організаціями меж цієї ділянки в натурі (на місцевості) і одержання документа, що посвідчує це право.

Приступати до використання наданої земельної ділянки в тому числі і на умовах оренди, до встановлення меж цієї ділянки в натурі (на місцевості) і одержання документа, який посвідчує право володіння або користування землею, забороняється.

Стаття 23. Документи, що посвідчують право володіння і право постійного користування землею

Право володіння і право постійного користування землею посвідчується державними актами, які видаються і реєструються сільськими, селищними, районними, міськими Радами народних депутатів.

Форми державних актів встановлюються Верховною Радою Української РСР.

Стаття 24. Порядок оформлення тимчасового користування землею

Право тимчасового користування землею (в тому числі на умовах оренди) оформляється договором.

Форма договору і порядок його реєстрації встановлюються Радою Міністрів Української РСР.

Стаття 25. Порядок використання земельних ділянок для розвідувальних робіт

Підприємства, установи й організації, які здійснюють геологознімочні, пошукові, геодезичні та інші розвідувальні роботи, можуть проводити ці роботи на всіх землях, незалежно від їх цільового призначення, без вилучення земельних ділянок у землеволодільців і землекористувачів.

Дозвіл на проведення розвідувальних робіт на земельних ділянках видається обласними, Київською і Севастопольською міськими Радами народних депутатів на строк не більше одного року за погодженням із землеволодільцями і землекористувачами.

Дозвіл на проведення розвідувальних робіт на землях заповідників, національних, дендрологічних, ботанічних, меморіальних парків, поховань і археологічних пам'яток видається у виняткових випадках у порядку, визначеному в частині другій цієї статті.

Строки початку і місце проведення вказаних робіт погоджуються з землеволодільцями і землекористувачами, а при недосягненні згоди визначаються районними або міськими Радами народних депутатів.

Стаття 26. Обов'язки підприємств, установ та організацій, що проводять розвідувальні роботи

Підприємства, установи й організації, що проводять розвідувальні роботи, зобов'язані за свій рахунок приводити зайняті земельні ділянки у стан, придатний для використання їх за призначенням. Приведення земельних ділянок у придатний стан здійснюється у ході робіт, а при неможливості цього — не пізніше як у місячний строк після завершення робіт, виключаючи період промерзання грунту.

Глава 3.

Припинення і перехід права володіння і права користування землею

Стаття 27. Припинення права володіння і права користування землею

Право володіння і право користування земельною ділянкою або її частиною припиняється Радою народних депутатів у випадках:

1) добровільної відмови від земельної ділянки;

2) закінчення строку, на який було надано земельну ділянку;

3) припинення діяльності підприємства, установи, організації, селянського (фермерського) господарства;

4) використання землі не за цільовим призначенням;

5) нераціонального використання земельної ділянки. Для земель сільськогосподарського призначення це виражається у рівні врожайності, нижчому від нормативного (за кадастровою оцінкою), який встановлюється районними, міськими Радами народних депутатів, виходячи з конкретних місцевих умов. Показники нераціонального використання земель іншого призначення визначаються районними, міськими Радами народних депутатів, виходячи із додержання землеволодільцем або землекористувачем затвердженого у встановленому порядку проекту використання територій, щільності забудови тощо;

6) використання земельної ділянки способами, які призводять до зниження родючості грунтів, їх хімічного і радіоактивного забруднення, погіршення екологічної обстановки;

7) систематичного невнесення земельного податку протягом строків, встановлених законодавством Української РСР, а також орендної плати в строки, встановлені договором оренди;

8) невикористання протягом одного року земельної ділянки, наданої для сільськогосподарського виробництва, і двох років — для несільськогосподарського виробництва;

9) вилучення земель у випадках, передбачених статтями 31 і 32 цього Кодексу.

Пункти 5 і 8 частини першої цієї статті не поширюються на право володіння землею громадян, які ведуть селянське (фермерське) господарство, протягом трьох років з часу надання земельної ділянки.

Право володіння і право користування землею може бути також припинено у випадках, зазначених у статті 114 цього Кодексу.

Право користування орендованою землею припиняється також при розірванні договору оренди землі у випадках, передбачених законодавством Української РСР.

Законодавством Української РСР можуть бути передбачені й інші випадки припинення права володіння, права користування землею та оренди землі. Припинення права володіння і права користування землею у випадках, передбачених пунктами 1—8 частини першої і частиною третьою цієї статті, провадиться у межах населених пунктів відповідною Радою народних депутатів, за межами населених пунктів — сільською, селищною, районною, міською Радою народних депутатів, а у випадку, передбаченому пунктом 9 цієї статті,— за рішенням Ради народних депутатів, що має право вилучати земельні ділянки.

Стаття 28. Перехід права володіння і права користування земельною ділянкою при переході права власності на будівлю і споруду або при передачі будівель і споруд

При переході права власності на будівлю і споруду разом з цими об'єктами переходить і право володіння або право користування земельною ділянкою без змін її цільового призначення. В разі зміни цільового призначення надання земельної ділянки у володіння або користування здійснюється в порядку відведення.

При переході права власності громадян на жилий будинок та господарські будівлі і споруди до кількох власників, а також при переході права власності на частину будинку, в разі неможливості поділу земельної ділянки між власниками без шкоди для її раціонального використання, земельна ділянка переходить у спільне володіння або користування власників будинку і споруд.

При передачі державними підприємствами або державними установами (організаціями) у встановленому порядку будівель і споруд іншим державним підприємствам, установам (організаціям) разом з цими будівлями і спорудами переходить право володіння або право користування земельною ділянкою, необхідною для обслуговування будівель і споруд, що передаються.

Право володіння або право користування земельною ділянкою у перелічених випадках посвідчується відповідними Радами народних депутатів на загальних підставах відповідно до вимог статті 23 цього Кодексу.

Стаття 29. Порядок володіння земельними ділянками громадянами, яким жилий будинок і господарські будівлі належать на праві спільної власності

Громадяни, яким жилий будинок і господарські будівлі належать на праві спільної власності, володіють зе-

(Продовження на 5-й стор.).

ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНСЬКОЇ РСР

(Продовження. Початок на 3-й і 4-й стор.).

мельною ділянкою спільно. Володіння нею визначається співвласниками жилого будинку і господарських будівель пропорційно розміру часток у спільній власності на цей будинок та будівлі.

Наступні зміни в розмірі часток у спільній власності на жилий будинок і господарські будівлі, що сталися у зв'язку з прибудовою, надбудовою або перебудовою, не тягнуть за собою змін встановленого порядку володіння ділянкою.

Угода про порядок володіння земельною ділянкою є обов'язковою і для особи, яка згодом придбає відповідну частку в спільній власності на жилий будинок і господарські будівлі.

Якщо згоди на володіння спільною земельною ділянкою не досягнуто, спір вирішується в порядку, встановленому частиною третьою статті 103 цього Кодексу.

Стаття 30. Збереження права володіння і права користування земельною ділянкою у разі зруйнування жилого будинку і господарських будівель

У разі зруйнування жилого будинку і господарських будівель внаслідок пожежі, стихійного лиха право володіння і право користування земельною ділянкою зберігається за землеволодільцем і землекористувачем, якщо протягом трьох років він розпочне відбудову зруйнованого жилого будинку і господарських будівель або спорудження нового будинку, за винятком випадків, коли проектом планування і забудови передбачено інше використання земельної ділянки. У цьому разі землеволодільцеві або землекористувачеві надається інша земельна ділянка для будівництва жилого будинку і господарських будівель.

Глава 4.

Вилучення земель

Стаття 31. Вилучення земель Радами народних депутатів

Вилучення земель для державних і громадських потреб провадиться на підставі рішення Верховної Ради Української РСР або місцевих Рад народних депутатів при згоді землеволодільця або за погодженням із землекористувачем, а для потреб громадян — за погодженням із землеволодільцем і землекористувачем у порядку, встановленому цим Кодексом та іншими актами законодавства Української РСР.

Вилучення земель провадиться за рішенням сільської, селищної Ради народних депутатів:

із земель сіл і селищ для усіх потреб за винятком випадків, передбачених статтею 32 цього Кодексу;

за межами сіл і селищ у разі надання їх для будівництва шкіл, лікарень, підприємств торгівлі та інших об'єктів, пов'язаних з обслуговуванням населення, сільськогосподарського використання, особистого підсобного господарства, індивідуального і колективного садівництва, городництва, традиційних народних промислів, крім випадків, передбачених частинами четвертою і п'ятою цієї статті та статтями 32, 33 цього Кодексу.

Вилучення земель у межах міста провадиться за рішенням міської Ради народних депутатів за винятком випадків, передбачених статтею 32 цього Кодексу.

Вилучення земель на території району за межами населених пунктів для надання їх для сільськогосподарського використання в порядку, передбаченому статтями 77 і 79 цього Кодексу, а також для ведення селянського (фермерського) господарства провадиться за рішенням районної або міської Ради народних депутатів, в адміністративному підпорядкуванні якої є райони.

Вилучення земель на території області за межами населених пунктів провадиться за рішенням обласної Ради народних депутатів у разі їх надання:

для будівництва шляхів, ліній електропередачі і зв'язку, трубопроводів, осушувальних і зрошувальних каналів та інших лінійних споруд, крім випадків, передбачених статтею 32 цього Кодексу;

для будівництва промислових підприємств, інших несільськогосподарських потреб, а також в усіх інших випадках, крім передбачених частиною другою і четвертою цієї статті та статтями 32, 33 цього Кодексу.

У разі відмови землеволодільця дати згоду на вилучення земель для державних і громадських потреб це питання може бути вирішено в судовому порядку.

Стаття 32. Особливий порядок вилучення земель для державних і громадських потреб

За межами населених пунктів, крім випадків надання земель для будівництва об'єктів, пов'язаних з обслуговуванням населення, лінійних об'єктів, (частини друга і п'ята статті 31 цього Кодексу), вилучення ріллі, земельних ділянок, зайнятих багаторічними насадженнями, для несільськогосподарських потреб, земель рекреаційного призначення, заказників (крім мисливських), курортів, а також лісів з особливим режимом лісокористування (лісопарки, міські ліси, лісопаркові частини зелених зон, протиерозійні ліси) для цілей, не пов'язаних з веденням лісового господарства, допускається, як виняток, за рішенням Верховної Ради Української РСР.

Стаття 33. Недопустимість вилучення особливо цінних продуктивних земель, а також земель, зайнятих природними та історико-культурними об'єктами, що особливо охороняються

Вилучення особливо цінних продуктивних земель (чорноземи неодерновані несолонцюваті суглинкові на лесових породах; лучно-чорноземні незасолені несолонцюваті суглинкові грунти; темно-сірі опідзолені та чорноземи опідзолені на лесах і глеюваті; бурі гірсько-лісові та дерново-буроземні глибокі і середньоглибокі; підзолисто-дернові суглинкові грунти; торфовища середньоглибокі і глибокі осушені; коричневі грунти Південного узбережжя Криму; дернові глибокі грунти Закарпаття), земель дослідних полів науково-дослідних установ і учбових закладів для несільськогосподарських потреб, крім будівництва шляхів, ліній електропередачі і зв'язку, трубопроводів, а також земель заповідників, національних, дендрологічних і меморіальних парків, ботанічних садів, поховань і археологічних пам'яток не допускається.

Законодавством Української РСР може бути заборонено вилучення також і інших особливо цінних продуктивних земель.

Стаття 34. Порядок погодження питань, пов'язаних з вилученням земель

Підприємства, установи й організації, заінтересовані у вилученні земельних ділянок, зобов'язані до початку проектування попередньо погодити із землеволодільцями і землекористувачами, місцевими Радами народних депутатів, а також спеціально уповноваженими на те органами державного управління по охороні і використанню земель місце розташування об'єкта, розмір ділянки та умови її відведення з урахуванням комплексного розвитку території, який забезпечує нормальне функціонування усіх інших об'єктів, розташованих на цій ділянці і прилеглих територіях, та умови проживання населення і охорону навколишнього середовища.

Попереднє погодження місць розташування об'єктів на землях, зазначених у статті 32 цього Кодексу, а також об'єктів власності радянських республік, інших держав, міжнародних організацій та іноземних юридичних осіб провадиться Верховною Радою Української РСР з дотриманням вимог частини першої цієї статті.

Фінансування проектних робіт до попереднього погодження місця розташування об'єкта не допускається.

Глава 5.

Земельний податок і орендна плата за землю

Стаття 35. Платність землеволодіння і землекористування

Землеволодіння і землекористування в Українській РСР є платним.

Плата за землю справляється щорічно у вигляді земельного податку або орендної плати, що визначаються залежно від якості і місцеположення земельної ділянки, виходячи з кадастрової оцінки земель.

Порядок і ставки земельного оподаткування встановлюються Верховною Радою Української РСР.

Стаття 36. Розміри орендної плати за землю

Орендар сплачує за землю орендну плату, розмір якої встановлюється за згодою сторін у договорі оренди.

Граничні розміри орендної плати за землю визначаються Верховною Радою Української РСР.

Стаття 37. Надходження платежів за землю

Платежі за землю надходять у бюджети відповідної сільської, селищної, міської Ради народних депутатів, у межах якої знаходиться земельна ділянка.

Стаття 38. Пільги по справлянню плати за землю

Від плати за землю звільняються:

заповідники, національні і дендрологічні парки, ботанічні сади;

заказники (крім мисливських), дослідні господарства науково-дослідних установ і навчальних закладів сільськогосподарського профілю;

державні сортовипробувальні станції і сортодільниці, а також землі колгоспів і радгоспів, що використовуються цими станціями і дільницями для випробування сортів сільськогосподарських культур;

державні заклади культури, науки, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, а також навчально-виховні заклади, незалежно від їх підпорядкування;

заклади фізичної культури та спорту за винятком кооперативних і приватних;

благодійні фонди;

інваліди першої і другої груп, учасники Великої Вітчизняної війни і прирівняні до них особи, пенсіонери;

громадяни, які у зв'язку з аварією на Чорнобильській АЕС у встановленому порядку переселені на нове місце проживання, де їм виділено земельну ділянку для ведення особистого підсобного господарства.

Не справляється плата за радіоактивно і хімічно забруднені сільськогосподарські угіддя, на які введено обмеження по веденню сільського господарства, а також за землі, що знаходяться у стадії сільськогосподарського освоєння.

Селянські (фермерські) господарства звільняються від плати за землю протягом трьох років з часу надання земельної ділянки.

Обласні, Київська і Севастопольська міські Ради народних депутатів можуть встановлювати пільги по справлянню плати за землю: часткове звільнення на певний строк; відстрочка виплати; зниження ставки земельного податку.

Глава 6.

Права і обов'язки землеволодільців і землекористувачів. Захист і гарантії їх прав

Стаття 39. Права землеволодільців

Землеволодільці мають право:

1) самостійно господарювати на землі;

2) власності на вироблену сільськогосподарську продукцію і доходи від її реалізації;

3) використовувати у встановленому порядку для потреб господарства наявні на земельній ділянці загальнопоширені корисні копалини, торф, лісові угіддя, водні об'єкти, а також експлуатувати інші корисні властивості землі;

4) зводити у встановленому порядку жилі, виробничі, культурно-побутові та інші будівлі і споруди;

5) власності на посіви і посадки сільськогосподарських культур та насаджень;

6) одержувати від нового землеволодільця, землекористувача або місцевої Ради народних депутатів компенсацію за підвищення родючості землі у разі вилучення або добровільної відмови від земельної ділянки;

7) передавати у тимчасове користування земельну ділянку або її частину у випадках і порядку, передбачених статтями 53, 77 цього Кодексу.

Стаття 40. Обов'язки землеволодільців

Землеволодільці зобов'язані:

1) ефективно використовувати землю відповідно до цільового призначення та проекту внутрігосподарського землеустрою, підвищувати її родючість, застосовувати природоохоронні технології виробництва, не допускати погіршення екологічної обстановки на території в результаті своєї господарської діяльності;

2) здійснювати комплекс заходів щодо охорони земель, передбачених статтею 84 цього Кодексу;

3) своєчасно вносити земельний податок;

4) не порушувати права інших землеволодільців, землекористувачів, у тому числі орендарів.

Стаття 41. Права землекористувачів

Землекористувачі мають право:

1) використовувати землю відповідно до умов її надання;

2) використовувати у встановленому порядку наявні на земельній ділянці загальнопоширені корисні копалини, торф, лісові угіддя, водні об'єкти, а також експлуатувати інші корисні властивості землі;

3) зводити жилі, виробничі, культурно-побутові та інші будівлі і споруди за погодженням з Радою народних депутатів, яка надала землю. Зведення на орендованій земельній ділянці необхідних приміщень виробничого і невиробничого призначення, у тому числі житла, орендарі погоджують з відповідною сільською, селищною, міською, районною Радою народних депутатів, яка надала землю в оренду;

4) одержувати в разі припинення користування земельною ділянкою відшкодування вартості земельних поліпшень, проведених за власний рахунок;

5) власності на посіви сільськогосподарських культур і вироблену сільськогосподарську продукцію;

6) передавати у тимчасове користування земельну ділянку або частину у випадках і порядку, передбачених статтями 71, 77, 79 цього Кодексу.

Стаття 42. Обов'язки землекористувачів

Землекористувачі зобов'язані:

1) забезпечувати використання землі відповідно до цільового призначення та умов її надання;

2) ефективно використовувати надану їм землю, застосовувати природоохоронні технології виробництва, не допускати погіршення екологічної обстановки на території в результаті своєї господарської діяльності;

3) здійснювати комплекс заходів щодо охорони земель, передбачених статтею 84 цього Кодексу;

4) своєчасно вносити земельний податок або орендну плату за землю;

5) не порушувати права землеволодільців та інших землекористувачів, у тому числі орендарів.

Стаття 43. Захист прав землеволодільців і землекористувачів

Права землеволодільців і землекористувачів охороняються законом.

Припинення права володіння і права користування земельною ділянкою або її частиною може мати місце лише у випадках, передбачених статтею 27 цього Кодексу.

Втручання в діяльність землеволодільців і землекористувачів з боку державних, господарських та інших органів і організацій забороняється, за винятком випадків порушення землеволодільцями і землекористувачами законодавства або самовільного відступу від проектів внутрігосподарського землеустрою.

Права землеволодільців і землекористувачів можуть бути обмежені тільки у випадках, передбачених цим Кодексом.

Стаття 44. Відновлення порушених прав землеволодільців і землекористувачів

Порушені права землеволодільців і землекористувачів підлягають відновленню.

Відновлення прав землеволодільців і землекористувачів здійснюється Радами народних депутатів відповідно до їх компетенції, а у випадках, передбачених статтею 103 цього Кодексу,— судом, державним арбітражем або третейським судом.

Стаття 45. Запобігання негативним впливам на сільськогосподарські, лісові та інші угіддя, розташовані за межами наданих у володіння і користування земельних ділянок

Підприємства, установи, організації, інші землеволодільці й землекористувачі, які розробляють родовища корисних копалин і торфу, а також про-

(Продовження на 6-й стор.)

ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНСЬКОЇ РСР

(Продовження. Початок на 3-й, 4-й та 5-й стор.).

водять інші роботи, що негативно впливають на сільськогосподарські, лісові та інші угіддя за межами наданих їм у володіння і користування земельних ділянок, зобов'язані передбачати і здійснювати заходи щодо запобігання негативним впливам.

Стаття 46. Гарантії землеволодіння і землекористування

Вилучення для державних або громадських потреб земельних ділянок, наданих громадянам Української РСР, може провадитись після виділення за їх бажанням Радою народних депутатів рівноцінної земельної ділянки, будівництва на новому місці підприємствами, установами і організаціями, для яких відводиться земельна ділянка, жилих, виробничих та інших будівель замість тих, що вилучаються, і відшкодування в повному обсязі всіх інших збитків відповідно до розділу IV цього Кодексу.

Вилучення для державних або громадських потреб земель колгоспів, радгоспів, сільськогосподарських науково-дослідних установ і учбових господарств, інших державних, кооперативних, громадських сільськогосподарських і лісогосподарських підприємств може провадитись за умови будівництва за їх бажанням жилих, виробничих та інших будівель замість тих, що вилучаються, і відшкодування в повному обсязі інших збитків згідно з розділом IV цього Кодексу.

Розділ II.
Використання земель

Глава 7.
Землі сільськогосподарського призначення

Стаття 47. Надання земель сільськогосподарського призначення

Землями сільськогосподарського призначення визнаються землі, надані для потреб сільського господарства або призначені для цих цілей.

Землі сільськогосподарського призначення надаються:

1) громадянам — для ведення особистого підсобного господарства, індивідуального садівництва і городництва;

2) кооперативам громадян — для колективного садівництва, городництва;

3) громадянам, колгоспам, радгоспам, іншим сільськогосподарським державним, кооперативним, громадським підприємствам і організаціям — для ведення товарного сільського господарства;

4) сільськогосподарським науково-дослідним установам, учбовим та іншим закладам, сільським виробничо-технічним училищам і загальноосвітнім школам — для дослідних, навчальних цілей, пропаганди передового досвіду і для ведення сільського господарства;

5) несільськогосподарським підприємствам, установам і організаціям, релігійним організаціям — для ведення підсобного сільського господарства.

У випадках, передбачених законодавством Української РСР, землі сільськогосподарського призначення можуть надаватись для ведення сільського господарства іншим організаціям.

Стаття 48. Виключення із сільськогосподарського обороту земель, що зазнали радіоактивного і хімічного забруднення

Земельні ділянки, що зазнали радіоактивного і хімічного забруднення, на яких не забезпечується одержання чистої продукції, підлягають виключенню із сільськогосподарського обороту. Виробництво на цих землях сільськогосподарської продукції забороняється.

Стаття 49. Зміна меж і розмірів землеволодінь і землекористувань

Зміна меж і розмірів землеволодінь і землекористувань громадян, колгоспів, радгоспів, інших державних і кооперативних сільськогосподарських підприємств може провадитись на основі проектів землеустрою, затверджених у встановленому порядку.

Стаття 50. Землі громадян, які ведуть селянське (фермерське) господарство

Громадянам Української РСР, які виявили бажання вести селянське (фермерське) господарство, що грунтується переважно на особистій праці та праці членів їх сімей, надаються за їх бажанням у довічне успадковуване володіння або в оренду земельні ділянки, включаючи присадибний наділ.

Членам колгоспів та інших сільськогосподарських кооперативів, працівникам сільськогосподарських підприємств (крім дослідних господарств), які побажали вийти з їх складу і вести селянське (фермерське) господарство, за рішенням районної, міської Ради народних депутатів надаються ділянки, що вилучаються із земель зазначених колгоспів, кооперативів і підприємств.

Іншим громадянам для ведення селянського (фермерського) господарства земельні ділянки надаються із земель запасу відповідно до статті 18 цього Кодексу.

Громадяни, які ведуть селянське (фермерське) господарство, можуть додатково орендувати земельні ділянки для виробничих цілей.

Переважне право на одержання земельної ділянки для ведення селянського (фермерського) господарства мають громадяни, у яких є досвід роботи у сільському господарстві і необхідна кваліфікація.

У разі відмови у наданні земель це питання може бути вирішено в судовому порядку.

Стаття 51. Порядок надання земель для ведення селянського (фермерського) господарства

Надання земель громадянам Української РСР для ведення селянського (фермерського) господарства провадиться на підставі їх заяв та за поданням відповідної сільської, селищної Ради народних депутатів за рішенням районної, міської Ради народних депутатів.

Земельні ділянки виділяються громадянам, як правило, єдиним масивом з розташованими на ньому водними джерелами і лісовими угіддями.

Членам колгоспів та інших сільськогосподарських кооперативів, працівникам сільськогосподарських підприємств (крім дослідних господарств), які виходять з їх складу з метою ведення селянського (фермерського) господарства, надається земельна ділянка, кадастрова оцінка якої повинна бути, як правило, на рівні середньої по господарству. При наданні земельних ділянок з оцінкою нижче середньої кадастрової по господарству законодавством Української РСР встановлюються пільги відповідно до статей 38 і 87 цього Кодексу.

Стаття 52. Розміри земельних ділянок селянських (фермерських) господарств

Для ведення селянського (фермерського) господарства надаються земельні ділянки, розмір яких не повинен перевищувати 50 гектарів сільськогосподарських угідь і 100 гектарів усіх земель.

Конкретні розміри земельних ділянок громадян, які ведуть селянське (фермерське) господарство, в межах норм, встановлених частиною першою цієї статті, визначають районні, міські Ради народних депутатів диференційовано, з урахуванням регіональних особливостей, спеціалізації і можливостей обробітку наданих земель переважно членами селянського (фермерського) господарства.

Земельні ділянки громадян, які ведуть селянське (фермерське) господарство, поділу не підлягають.

Стаття 53. Передача права володіння земельною ділянкою або надання її в користування

Громадянин, який веде селянське (фермерське) господарство, може в разі втрати працездатності або досягнення пенсійного віку за рішенням відповідної Ради народних депутатів передавати право володіння земельною ділянкою або надавати її в тимчасове користування одному з членів сім'ї, який веде спільно з ним селянське (фермерське) господарство.

При відсутності таких осіб громадянин може передати право володіння земельною ділянкою іншим членам сім'ї, які не ведуть разом з ним селянське (фермерське) господарство, але мають необхідну кваліфікацію, досвід роботи в сільському господарстві і бажають вести селянське (фермерське) господарство, а також іншим особам, які беруть участь у веденні цього селянського (фермерського) господарства і мають відповідний досвід роботи в сільському господарстві.

При тимчасовій втраті працездатності або при наявності інших поважних причин громадянин може надати земельну ділянку у тимчасове користування особам, переліченим у частинах першій і другій цієї статті, на підставі договору.

При передачі права володіння земельною ділянкою видається Державний акт на право володіння землею.

Стаття 54. Право громадян, які ведуть селянське (фермерське) господарство, на компенсацію

При продажу майна селянського (фермерського) господарства і передачі земельної ділянки іншому громадянину, підприємству або організації за рішенням Ради народних депутатів землеволоділець має право на одержання від них повної компенсації всіх затрат на урожай, а також затрат на поліпшення якості землі за час володіння земельною ділянкою.

Стаття 55. Успадкування права володіння земельною ділянкою, наданою для ведення селянського (фермерського) господарства

У разі смерті громадянина, який вів селянське (фермерське) господарство, право володіння земельною ділянкою передається одному із спадкоємців.

При цьому перевага в успадкуванні права володіння земельною ділянкою надається одному із членів селянського (фермерського) господарства — одному із подружжя, дітей, батьків, родичів, які проживали і вели разом із спадкодавцем господарство.

Спори між спадкоємцями, а також між спадкоємцями й іншими громадянами з питань переважного права дальшого ведення селянського (фермерського) господарства вирішуються судом.

У разі відмови спадкоємців від дальшого ведення селянського (фермерського) господарства, а також відсутності спадкоємців питання про подальше використання земельної ділянки вирішується районною, міською Радою народних депутатів.

Стаття 56. Земельні ділянки громадян для ведення особистого підсобного господарства

Для ведення особистого підсобного господарства громадянам Української РСР за рішенням сільської, селищної, міської Ради народних депутатів надаються земельні ділянки, розмір яких не повинен перевищувати 2 гектари.

Стаття 57. Земельні ділянки для ведення садівництва

Для ведення колективного садівництва кооперативам громадян Української РСР за рішенням сільської, селищної, районної, міської Ради народних депутатів надаються земельні ділянки, розмір яких не повинен перевищувати 0,12 гектара на одного члена кооперативу.

Громадянам можуть надаватися земельні ділянки для індивідуального садівництва. Розмір цих ділянок не повинен перевищувати 0,12 гектара.

Громадянам, які мають у володінні земельні ділянки для ведення селянського (фермерського) господарства, особистого підсобного господарства, дачного будівництва, земельні ділянки для ведення садівництва не надаються.

Стаття 58. Земельні ділянки для традиційних народних промислів

Для зайняття традиційними народними промислами громадянам Української РСР за рішенням сільських, селищних, міських Рад народних депутатів надаються земельні ділянки, розміри яких встановлюються відповідною Радою народних депутатів з урахуванням місцевих умов.

Стаття 59. Земельні ділянки для городництва, сінокосіння і випасу худоби

Кооперативам громадян за рішенням сільської, селищної, міської Ради народних депутатів надаються земельні ділянки для колективного городництва.

Громадянам, які не мають у володінні земельних ділянок для ведення селянського (фермерського) господарства, особистого підсобного господарства, садівництва, дачного будівництва, а також громадянам, які мають земельні ділянки в менших розмірах, ніж встановлено для зазначених цілей цим Кодексом, можуть надаватися в користування земельні ділянки для індивідуального городництва.

Громадянам, які мають у власності худобу, надаються в користування земельні ділянки для сінокосіння і випасу худоби.

Для цілей, вказаних у частинах першій, другій і третій цієї статті, земельні ділянки надаються сільськими, селищними, міськими Радами народних депутатів із земель, що знаходяться у віданні цих Рад, а також за погодженням з колгоспами, радгоспами, підприємствами, установами і організаціями із земель, що знаходяться в їх володінні і користуванні.

Розміри земельних ділянок, що надаються громадянам у користування, не повинні перевищувати: для городництва — 0,15 гектара, для сінокосіння і випасу худоби — 1 гектар.

Стаття 60. Землі колгоспів, радгоспів та інших сільськогосподарських підприємств, установ і організацій

Колгоспи, радгоспи та інші сільськогосподарські підприємства, установи й організації одержують землю в постійне володіння для ведення сільськогосподарського виробництва. Зазначені підприємства, установи та організації можуть додатково орендувати або одержувати у тимчасове користування земельні ділянки.

Право колгоспів, радгоспів, інших сільськогосподарських підприємств, установ і організацій на землю зберігається при входженні їх до складу агропромислових об'єднань, комбінатів, агрофірм та інших формувань.

Колгоспи, радгоспи, інші сільськогосподарські підприємства і організації відповідно до проектів внутрігосподарського землеустрою можуть закріплювати землю за окремими працівниками і орендними колективами.

Стаття 61. Розміщення об'єктів внутрігосподарського будівництва колгоспів, радгоспів та інших сільськогосподарських підприємств, установ і організацій

Об'єкти внутрігосподарського будівництва колгоспів, радгоспів та інших сільськогосподарських підприємств, установ і організацій розміщуються відповідно до затверджених проектів внутрігосподарського землеустрою.

Використання зрошуваних і осушених земель, ріллі, земельних ділянок, зайнятих багаторічними плодовими насадженнями, для будівництва цих об'єктів, як правило, не допускається.

Стаття 62. Землі сільськогосподарських кооперативів

Кооперативам, що створюються на базі підрозділів сільськогосподарських підприємств (крім дослідних господарств) і виходять з них, за рішенням сільської, селищної, міської Ради народних депутатів надаються земельні ділянки з раніше оброблюваних ними земель. Ці ділянки підлягають вилученню із складу земель зазначених підприємств.

Вказані кооперативи можуть закріплювати землі за окремими працівниками і групами працівників, які перейшли на внутрігосподарський підряд.

Глава 8.
Землі населених пунктів

Стаття 63. Землі міст

До земель міст належать усі землі в границях межі міста. Землі міст перебувають у віданні міських Рад народних депутатів.

Межа міста — зовнішня границя земель міста, що відмежовує їх від земель іншого призначення і визначається проектом планування та забудови міста або техніко-економічними основами розвитку міста.

Межа міста встановлюється і змінюється в порядку, що визначається Верховною Радою Української РСР.

Включення земельних ділянок у межі міста не тягне припинення права володіння і права користування цими ділянками, якщо не буде здійснене їх вилучення відповідно до статті 31 цього Кодексу.

(Продовження на 7-й стор.).

ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНСЬКОЇ РСР

**(Продовження.
Початок на 3-й, 4-й, 5-й та 6-й стор.).**

Використання земель міста здійснюється відповідно до проектів планування та забудови міста і планів земельно-господарського устрою.

Стаття 64. Землі селищ міського типу

До земель селищ міського типу відносяться всі землі в границях селищної межі.

Землі селищ міського типу перебувають у віданні селищних Рад народних депутатів.

Межі селищ міського типу встановлюються і змінюються обласною Радою народних депутатів або за її дорученням районною (міською) Радою народних депутатів.

Використання земель селищ міського типу здійснюється відповідно до проектів планування та забудови селищ міського типу і планів земельно-господарського устрою території.

Стаття 65. Землі сільських населених пунктів

До земель сільських населених пунктів належать усі землі, які знаходяться в межах границь, встановлених для цих пунктів у порядку землеустрою.

Землі сільських населених пунктів перебувають у віданні сільських Рад народних депутатів.

Межі сільських населених пунктів встановлюються і змінюються районною (міською) Радою народних депутатів.

Використання земель сільських населених пунктів провадиться відповідно до проектів планування і забудови цих населених пунктів.

Стаття 66. Земельні ділянки житлових, житлово-будівельних, гаражно-будівельних і дачно-будівельних кооперативів

Кооперативам за рішенням сільської, селищної, міської Ради народних депутатів надаються у постійне користування земельні ділянки для житлового, гаражного і дачного будівництва, розмір яких встановлюється відповідно до затверджених в установленому порядку норм і проектно-технічної документації.

Стаття 67. Земельні ділянки для індивідуального житлового, гаражного і дачного будівництва

Громадянам Української РСР за рішенням сільської, селищної, міської Ради народних депутатів у довічне успадковуване володіння надаються земельні ділянки для будівництва індивідуальних жилих будинків, господарських будівель, гаражів і дач.

Розмір ділянок для будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель повинен бути не більше: у містах — 0,1 гектара, у селищах міського типу — 0,15 гектара, у сільських населених пунктах — 0,25 гектара.

Для будівництва індивідуальних гаражів надаються земельні ділянки площею не більше 0,01 гектара.

Розмір земельних ділянок для індивідуального дачного будівництва не повинен перевищувати 0,1 гектара.

Глава 9.

Землі промисловості, транспорту, зв'язку, оборони та іншого призначення

Стаття 68. Землі промисловості

Землями промисловості визнаються землі, надані для розміщення і експлуатації основних, підсобних та допоміжних будівель і споруд промислових, гірничодобувних, транспортних та інших підприємств, їх під'їзних шляхів, інженерних мереж, адміністративно-побутових будинків та інших споруд.

Розміри земельних ділянок, що надаються для зазначених цілей, визначаються відповідно до затверджених в установленому порядку норм і проектно-технічної документації, а відведення ділянок здійснюється з урахуванням черговості їх освоєння.

Земельні ділянки, що вивільнюються підприємствами по видобуванню корисних копалин, іншими промисловими або транспортними підприємствами на наданих їм у користування сільськогосподарських землях чи лісових угіддях, повинні бути приведені ними у стан, придатний для використання в сільському, лісовому, рибному господарстві, житловому будівництві або садівництві, а земельні ділянки на наданих у користування інших землях — для використання за призначенням.

Навколо промислових підприємств залежно від характеру виробництва повинні створюватися санітарно-захисні зони відповідно до норм, затверджених у встановленому порядку. В межах цих зон житлове будівництво забороняється.

Створення санітарно-захисної зони не позбавляє землеволодільців та землекористувачів, у тому числі орендарів, землі яких опинилися в межах цієї зони, права володіння та користування ними з обмеженнями, встановленими для цих зон.

Захисні зони в межах міст, селищ міського типу повинні впорядковуватись і озеленюватись промисловими підприємствами відповідно до проектів планування і забудови цих населених пунктів.

Стаття 69. Землі транспорту, зв'язку та іншого призначення

Землями транспорту, зв'язку та іншого призначення визнаються ті землі, що надані в користування підприємствам і організаціям залізничного, автомобільного, морського, внутрішнього водного, повітряного й трубопровідного транспорту, а також підприємствам і організаціям, що здійснюють експлуатацію ліній електропередачі та зв'язку.

Розміри земельних ділянок, що надаються для зазначених цілей, визначаються відповідно до затверджених в установленому порядку норм і проектно-технічної документації, а відведення ділянок здійснюється з урахуванням черговості їх освоєння.

Організаціям, що здійснюють будівництво і експлуатацію ліній електропередачі, теле- та радіоцентрів, ретрансляційних телевізійних станцій, радіорелейних ліній, повітряних і кабельних телефонно-телеграфних ліній зв'язку, надаються земельні ділянки відповідно до діючих норм та затверджених проектів на будівництво, а також земельні ділянки, необхідні для тимчасового користування в період будівництва та експлуатації цих об'єктів.

Уздовж повітряних і підземних кабельних ліній електропередачі, телефонно-телеграфних ліній, що проходять поза населеними пунктами, а також навколо випромінюючих споруд телерадіостанцій та радіорелейних ліній встановлюється охоронна зона. Землі в межах цих зон у землеволодільців і землекористувачів не вилучаються, а використовуються з обмеженнями, які передбачаються правилами, затверджуваними у встановленому порядку.

Стаття 70. Землі для потреб оборони

Землями для потреб оборони визнаються землі, надані для розміщення та постійної діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил і внутрішніх військ.

Порядок надання земель для потреб оборони визначається законодавством Української РСР.

Стаття 71. Надання підприємствами, установами й організаціями промисловості, транспорту, зв'язку, оборони та інших галузей народного господарства земель для сільськогосподарських цілей

Підприємства, установи й організації промисловості, транспорту, зв'язку, оборони та інших галузей народного господарства надають невикористовувані ними землі за рішенням сільських, селищних, міських Рад народних депутатів у тимчасове користування громадянам, колгоспам, радгоспам, іншим підприємствам, установам і організаціям для сільськогосподарських цілей.

Плата за зазначені землі вноситься в порядку, передбаченому статтею 35 цього Кодексу.

Глава 10.

Землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення

Стаття 72. Землі природоохоронного призначення

До земель природоохоронного призначення належать землі заповідників, національних, зоологічних і дендрологічних парків, парків — пам'яток садово-паркового мистецтва, ботанічних садів, заказників (за винятком мисливських), заповідних урочищ, пам'яток природи.

На землях природоохоронного призначення забороняється діяльність, що суперечить цільовому призначенню або може негативно впливати на їх якісний стан.

Для забезпечення режиму заповідників, національних, зоологічних і дендрологічних парків, парків — пам'яток садово-паркового мистецтва, ботанічних садів, заказників (за винятком мисливських), заповідних урочищ, пам'яток природи встановлюються охоронні зони із забороною на землях цих зон діяльності, що шкідливо впливає або може вплинути на забезпечення додержання режиму земель природоохоронного призначення.

Порядок використання земель природоохоронного призначення визначається законодавством Української РСР.

Стаття 73. Землі оздоровчого призначення

До земель оздоровчого призначення належать земельні ділянки, що мають природні лікувальні фактори, сприятливі для організації профілактики та лікування.

На землях оздоровчого призначення забороняється діяльність, що суперечить їх цільовому призначенню або може негативно впливати на природні лікувальні фактори цих земель.

З метою охорони природних лікувальних факторів земель оздоровчого призначення встановлюються округи санітарної охорони.

У межах цих округів забороняється надавати земельні ділянки у володіння, користування або оренду тим підприємствам, установам, організаціям і громадянам, діяльність яких несумісна з охороною природних лікувальних властивостей і забезпеченням сприятливих умов для відпочинку населення.

Порядок використання земель оздоровчого призначення визначається законодавством Української РСР.

Стаття 74. Землі рекреаційного призначення

До земель рекреаційного призначення належать землі, призначені для організованого масового відпочинку і туризму населення: земельні ділянки, зайняті територіями будинків відпочинку, пансіонатів, кемпінгів, туристських баз, стаціонарних і наметних туристсько-оздоровчих таборів, будинків рибалок і мисливців, дитячих туристських станцій, парків, зелених зон навколо міст та інших населених пунктів, навчально-туристських стежок, маркірованих трас, піонерських і спортивних таборів, розташованих поза землями оздоровчого призначення.

За межами міст та інших населених пунктів землі, зайняті лісопарками та іншими зеленими насадженнями, що виконують захисні та санітарно-гігієнічні функції і є місцем відпочинку населення, включаються до складу зеленої зони.

На землях рекреаційного призначення забороняється діяльність, що перешкоджає або може перешкодити використанню їх за цільовим призначенням.

Порядок використання земель рекреаційного призначення визначається законодавством Української РСР.

Стаття 75. Землі історико-культурного призначення

До земель історико-культурного призначення належать землі історико-культурних заповідників, меморіальних парків, поховань, археологічних і архітектурних пам'яток та архітектурно-ландшафтних комплексів.

На землях історико-культурного призначення забороняється будь-яка діяльність, що суперечить їх цільовому призначенню.

Порядок використання земель історико-культурного призначення визначається законодавством Української РСР.

Глава 11.

Землі лісового фонду

Стаття 76. Склад земель лісового фонду

Землями лісового фонду визнаються землі, вкриті лісом, а також не вкриті лісом, але надані для потреб лісового господарства.

Стаття 77. Використання земель лісового фонду

Землі лісового фонду використовуються за цільовим призначенням для ведення лісового господарства.

Районні, міські, в адміністративному підпорядкуванні яких є райони, Ради народних депутатів, за погодженням з державними органами лісового господарства можуть надавати колгоспам, радгоспам, іншим підприємствам, установам, організаціям і громадянам у тимчасове користування землі лісового фонду, що є у володінні або користуванні державних лісогосподарських підприємств, установ та організацій, для сільськогосподарських цілей. Плата за вказані землі справляється в порядку, передбаченому статтею 35 цього Кодексу.

Порядок використання земель лісового фонду визначається законодавством Української РСР.

Глава 12.

Землі водного фонду

Стаття 78. Склад земель водного фонду

До земель водного фонду належать землі, зайняті водоймами, болотами, гідротехнічними та іншими водогосподарськими спорудами, а також землі, виділені під смуги відведення по берегах водойм.

Землі в смугах відведення надаються органам водного господарства та іншим організаціям для спеціальних потреб і використовуються ними для лісопосадок, ремонту споруд, будівництва переправ, виробничих приміщень, складів тощо.

Зони охорони встановлюються навколо водойм, водних джерел і гідротехнічних споруд для виконання комплексу санітарних, протиерозійних заходів і захисних лісонасаджень з метою збереження і поліпшення водних ресурсів.

Стаття 79. Користування землями водного фонду

На землях водного фонду забороняється будь-яка діяльність, що суперечить їх цільовому призначенню.

Землі водного фонду, що є в користуванні водогосподарських підприємств і організацій, можуть надаватися за рішенням районної, міської, в адміністративному підпорядкуванні якої є райони, Ради народних депутатів у тимчасове користування для сінокосіння і риборозведення.

Порядок використання земель водного фонду визначається законодавством Української РСР.

Глава 13.

Землі запасу

Стаття 80. Склад земель запасу

Землями запасу визнаються всі землі, не надані у володіння і постійне користування. До них належать також землі, право володіння і користування якими припинено відповідно до статті 27 цього Кодексу.

Стаття 81. Призначення земель запасу

Землі запасу перебувають у віданні сільських, селищних, районних, міських, в адміністративному підпорядкуванні яких є райони, Рад народних депутатів і призначаються для надання у володіння, користування і оренду переважно для сільськогосподарських цілей.

Розділ III.

Охорона земель

Стаття 82. Цілі і завдання охорони земель

Охорона земель включає систему правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на їх раціональне використання, запобігання необгрунтованому вилученню земель із сільськогосподарського обороту, захист від шкідливих антропогенних впливів, а також на відтворення і підвищення родючості грунтів.

(Закінчення на 8-й та 9-й стор.).

ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНСЬКОЇ РСР

(Закінчення.
Початок на 3-й, 4-й, 5-й, 6-й та 7-й стор.).

нтів, продуктивності земель лісового фонду, забезпечення режиму земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Охорона земель здійснюється на основі комплексного підходу до угідь як до складних природних утворень (екосистем) з урахуванням цілей і характеру їх використання, зональних і регіональних особливостей.

Стаття 83. Організація раціонального використання земель

Система раціонального використання земель повинна мати природоохоронний, ресурсозберігаючий, відтворювальний характер і передбачати збереження грунтів, обмеження негативного впливу на них, а також на рослинний і тваринний світ, геологічні породи, водні джерела та інші компоненти навколишнього середовища.

Стаття 84. Зміст і порядок охорони земель

Землеволодільці і землекористувачі, в тому числі орендарі, здійснюють:

раціональну організацію території;

збереження і підвищення родючості грунтів, а також інших властивостей землі;

захист земель від водної і вітрової ерозії, селю, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними і радіоактивними речовинами та інших процесів руйнування;

захист від заростання сільськогосподарських угідь чагарниками і дрібнолíссям, інших процесів погіршення культуртехнічного стану земель;

рекультивацію порушених земель, підвищення їх родючості та інших корисних властивостей землі;

зняття, використання і збереження родючого шару грунту при проведенні робіт, пов'язаних з порушенням земель;

тимчасову консервацію деградованих сільськогосподарських угідь, якщо іншими способами неможливо відновити родючість грунтів.

Державні органи вживають необхідних заходів щодо охорони земель у рамках міжнародних, загальносоюзних і республіканських програм.

Порядок охорони земель встановлюється законодавством Української РСР.

Стаття 85. Умови розміщення нових і реконструйованих об'єктів, будівель і споруд та впровадження нових технологій

При розміщенні, проектуванні, будівництві та введенні в експлуатацію нових і реконструйованих об'єктів, будівель та споруд, а також впровадженні нових технологій повинні передбачатися і здійснюватися заходи щодо охорони земель.

Введення в експлуатацію об'єктів і застосування технологій, не забезпечених заходами захисту земель від деградації або порушення, забороняється.

Стаття 86. Порядок розміщення об'єктів, що впливають на стан земель

Розміщення об'єктів, що впливають на стан земель, погоджується з землевпорядними, природоохоронними та іншими органами в порядку, який визначається законодавством Української РСР.

Стаття 87. Завдання і зміст економічного стимулювання раціонального використання і охорони земель

Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель, спрямоване на підвищення заінтересованості землеволодільців і землекористувачів, у тому числі орендарів, у збереженні і відтворенні родючості грунтів, на захист земель від негативних наслідків виробничої діяльності, включає:

виділення коштів республіканського або місцевого бюджету для відновлення земель, порушених не з їх вини;

звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану, в період, передбачений проектом проведення робіт;

надання пільгових кредитів;

часткову компенсацію з коштів бюджету зниження доходу в результаті тимчасової консервації порушених не з їх вини ділянок;

заохочення за поліпшення якості земель, підвищення родючості грунтів і продуктивності земель лісового фонду, виробництво екологічно чистої продукції.

Порядок здійснення заходів, пов'язаних з економічним стимулюванням раціонального використання і охорони земель, встановлюється законодавством Української РСР.

Розділ IV.

Відшкодування збитків землеволодільцям, землекористувачам і втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва

Стаття 88. Умови і розміри відшкодування збитків

Збитки, заподіяні вилученням або тимчасовим зайняттям земельних ділянок, а також обмеженням прав землеволодільців і землекористувачів, у тому числі орендарів, погіршенням якості земель або приведенням їх у непридатність для використання за цільовим призначенням у результаті впливу, спричиненого діяльністю підприємств, установ, організацій та громадян, підлягають відшкодуванню в повному обсязі землеволодільцям і землекористувачам, у тому числі орендарям, які зазнали цих збитків.

При обчисленні обсягу збитків враховуються проведені витрати на поліпшення якості землі за час володіння і користування земельними ділянками, а також упущена вигода.

Стаття 89. Порядок відшкодування збитків

Відшкодування збитків землеволодільцям і землекористувачам провадиться підприємствами, установами, організаціями і громадянами, яким відведено земельні ділянки, що вилучаються, а також підприємствами, установами, організаціями й громадянами, діяльність яких призводить до обмеження прав землеволодільців і землекористувачів, у тому числі орендарів, або погіршення якості земель, розташованих в зоні їх впливу.

При вилученні земель, забруднених радіоактивними та хімічними речовинами, відшкодування збитків у повному обсязі (включаючи витрати на поліпшення якості землі за час володіння і користування земельними ділянками, виходячи з кадастрової оцінки, а також упущену вигоду) землеволодільцям і землекористувачам, у тому числі орендарям, провадиться підприємствами, установами і організаціями, діяльність яких призвела до радіоактивного та хімічного забруднення.

Порядок відшкодування збитків землеволодільцям і землекористувачам встановлюється Радою Міністрів Української РСР.

Стаття 90. Відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва

Втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, спричинені вилученням сільськогосподарських і лісових угідь для використання їх у цілях, не пов'язаних з веденням сільського і лісового господарства, розміщенням на сільськогосподарських угіддях об'єктів внутрігосподарського будівництва, обмеженням прав землеволодільців і землекористувачів, у тому числі орендарів, або погіршенням якості земель у результаті впливу, спричиненого діяльністю підприємств, установ і організацій, підлягають відшкодуванню місцевим Радам народних депутатів.

Ці втрати компенсуються поряд з відшкодуванням збитків, передбаченим статтею 88 цього Кодексу.

Стаття 91. Розміри і порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, що підлягають відшкодуванню

Втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва відшкодовуються підприємствами, установами й організаціями, яким відводяться сільськогосподарські і лісові угіддя, що вилучаються для потреб, не пов'язаних з веденням сільського і лісового господарства, а також підприємствами, установами й організаціями, навколо об'єктів яких встановлюються охоронні, санітарні і захисні зони, з виключенням із обороту сільськогосподарських та лісових угідь або переведенням їх у менш цінні угіддя, колгоспами, радгоспами, іншими сільськогосподарськими підприємствами і організаціями при розміщенні на сільськогосподарських угіддях об'єктів внутрігосподарського будівництва.

Підприємства, установи й організації, навколо об'єктів яких встановлено охоронні, санітарні і захисні зони, відшкодовують також втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва при погіршенні якості земель внаслідок їх виробничої діяльності і за межами цих зон.

Розміри і порядок визначення втрат, що підлягають відшкодуванню, а також перелік підприємств, установ і організацій, які звільняються від їх відшкодування, встановлюються Радою Міністрів Української РСР.

Стаття 92. Використання коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва

Кошти, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, використовуються виключно для освоєння нових земель, підвищення родючості грунтів і продуктивності земель лісового фонду, поліпшення угідь та охорони земель.

Розділ V.

Контроль за використанням і охороною земель та їх моніторинг

Стаття 93. Завдання державного контролю за використанням і охороною земель

Завдання державного контролю за використанням і охороною земель полягають у забезпеченні додержання всіма державними і громадськими органами, державними, кооперативними та іншими громадськими підприємствами, установами й організаціями, а також громадянами вимог земельного законодавства з метою ефективного використання та охорони земель.

Стаття 94. Органи, які здійснюють державний контроль за використанням і охороною земель

Державний контроль за використанням і охороною земель здійснюється Радами народних депутатів та спеціально уповноваженими на те державними органами.

Порядок здійснення державного контролю за використанням і охороною земель встановлюється законодавством Української РСР.

Стаття 95. Моніторинг земель

Моніторинг земель становить систему спостереження за станом земельного фонду, в тому числі земель, розташованих у зонах радіоактивного забруднення, для своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення й усунення наслідків негативних процесів.

Структура, зміст і порядок здійснення моніторингу земель встановлюється Радою Міністрів Української РСР.

Розділ VI.

Державний земельний кадастр

Стаття 96. Призначення державного земельного кадастру

Державний земельний кадастр призначений для забезпечення Рад народних депутатів, заінтересованих підприємств, установ, організацій і громадян відомостями про землю з метою організації її раціонального використання та охорони, регулювання земельних відносин, землеустрою, обгрунтування розмірів плати за землю.

Стаття 97. Зміст державного земельного кадастру

Державний земельний кадастр містить систему необхідних відомостей і документів про правовий режим земель, їх розподіл серед землеволодільців та землекористувачів, у тому числі орендарів, за категоріями земель, про якісну характеристику і народногосподарську цінність земель.

Стаття 98. Порядок ведення державного земельного кадастру

Ведення державного земельного кадастру забезпечується виконанням топографо-геодезичних, картографічних, грунтових, геоботанічних та інших обстежень і розвідувань, реєстрацією землеволодінь і землекористувань та договорів на оренду землі, обліком кількості та якості земель, бонітуванням та економічною оцінкою земель.

Державний земельний кадастр ведеться за рахунок коштів республіканського і місцевого бюджетів.

Порядок ведення державного земельного кадастру встановлюється Радою Міністрів Української РСР.

ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНСЬКОЇ РСР

Розділ VII.

Землеустрій

Стаття 99. Призначення землеустрою

Землеустрій включає систему заходів, спрямованих на здійснення земельного законодавства, рішень Рад народних депутатів щодо організації використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища і поліпшення природних ландшафтів.

Основні положення землеустрою встановлюються Радою Міністрів Української РСР.

Стаття 100. Зміст землеустрою

Землеустрій передбачає:

1) розробку прогнозів загальнореспубліканської і регіональних програм використання й охорони земель;

2) складання схем землеустрою, техніко-економічних обгрунтувань використання та охорони земельних ресурсів;

3) встановлення на місцевості меж адміністративно-територіальних утворень;

4) складання проектів утворення нових та впорядкування існуючих землеволодінь і землекористувань з урахуванням контурної організації території;

5) обгрунтування розміщення і встановлення меж територій з особливими природоохоронними, рекреаційними і заповідними режимами;

6) складання проектів відведення земельних ділянок у володіння або користування, відмежування в натурі вилучених і відведених земельних ділянок;

7) підготовку документів, які посвідчують право володіння і право користування землею;

8) складання проектів внутрігосподарського землеустрою колгоспів, радгоспів та інших сільськогосподарських підприємств, організацій і установ, що забезпечують еколого-економічне обгрунтування впровадження сівозмін, впорядкування угідь, а також розробку заходів щодо охорони земель;

9) складання проектів внутрігосподарського землеустрою землеволодінь громадян з обгрунтуванням заходів щодо ефективного використання землі відповідно до цільового призначення, підвищення її родючості, застосування природоохоронної технології виробництва;

10) розробку проектів та іншої землевпорядної документації, пов'язаної з використанням і охороною земель;

11) авторський нагляд за здійсненням проектів;

12) проведення топографо-геодезичних, картографічних, грунтових, геоботанічних та інших обстежень і розвідувань земельного фонду.

Стаття 101. Організація землеустрою

Землеустрій здійснюється державними землевпорядними організаціями за рахунок коштів республіканського і місцевого бюджетів. Розробка землевпорядних проектів, пов'язаних з упорядкуванням, докорінним поліпшенням і охороною земель від селю, зсувів, підтоплення і засолення може провадитись за ініціативою землеволодільців і землекористувачів за їхній рахунок державними та іншими землевпорядними організаціями.

Стаття 102. Розгляд та затвердження землевпорядних проектів та інших матеріалів по землеустрою

Розгляд та затвердження землевпорядних проектів провадяться в такому порядку:

1) прогнозні матеріали, техніко-економічні обгрунтування використання і охорони земель та схеми землеустрою після погодження у порядку, встановленому у завданнях на їх розробку, розглядаються і затверджуються відповідними Радами народних депутатів;

2) проекти утворення нових землеволодінь і землекористувань за рахунок земель запасу після погодження із заінтересованими землеволодільцями і землекористувачами розглядаються і затверджуються відповідними сільськими, селищними, міськими, районними Радами народних депутатів;

3) проекти відведення земельних ділянок у володіння або користування затверджують відповідні Ради народних депутатів, які надають і вилучають земельні ділянки;

4) проекти внутрігосподарського землеустрою колгоспів, радгоспів та інших сільськогосподарських підприємств, організацій і установ, а також проекти зміни меж і розмірів землекористування, після погодження їх із землеволодільцями і землекористувачами розглядаються і затверджуються відповідними сільськими, селищними, міськими, районними Радами народних депутатів;

5) робочі землевпорядні проекти, пов'язані з устроєм, докорінним поліпшенням і охороною земель, рахуванням їх використанням, розглядаються і затверджуються замовниками цих проектів.

Зміни у землевпорядні проекти та інші матеріали по землеустрою, затверджені в порядку, визначеному в пунктах 1—4 частини першої цієї статті Кодексу, вносяться за рішенням Рад народних депутатів, які затвердили проекти.

Землевпорядні проекти, зазначені в пункті 5 частини першої цієї статті, змінюються з дозволу замовників проектів.

Розділ VIII.

Вирішення земельних спорів

Стаття 103. Органи, які вирішують земельні спори

Земельні спори вирішуються місцевими Радами народних депутатів, судом, державним арбітражем і третейськими судами у порядку, встановленому цим Кодексом та іншими актами законодавства Української РСР.

Майнові спори, пов'язані із земельними відносинами, між підприємствами, установами і організаціями (крім кооперативних) вирішуються органами державного арбітражу, а майнові спори, пов'язані із земельними відносинами, в яких сторонами або однією із сторін є кооперативи або громадяни, вирішуються судом.

Спори між громадянами, яким належить жилий будинок і господарські будівлі на праві спільної власності, про порядок володіння земельною ділянкою вирішуються судом.

Стаття 104. Вирішення земельних спорів на території сільської Ради народних депутатів

Спори землеволодільців та землекористувачів з питань володіння і користування землею на території сільської Ради народних депутатів вирішуються цією Радою.

Стаття 105. Вирішення земельних спорів на території селищної Ради народних депутатів

Спори землеволодільців і землекористувачів з питань володіння та користування землею на території селищної Ради народних депутатів вирішуються цією Радою.

Стаття 106. Вирішення земельних спорів на території міської Ради народних депутатів

Спори землеволодільців і землекористувачів з питань володіння та користування землею на території міської Ради народних депутатів вирішуються цією Радою.

Стаття 107. Вирішення земельних спорів на території різних сільських, селищних, міських (міст районного підпорядкування) Рад народних депутатів

Спори землеволодільців і землекористувачів з питань володіння і користування землею на території різних сільських, селищних, міських (міст районного підпорядкування) Рад народних депутатів вирішуються районною Радою народних депутатів.

Стаття 108. Вирішення земельних спорів на території різних районів області

Спори землеволодільців і землекористувачів з питань володіння та користування землею на території різних районів області вирішуються обласною Радою народних депутатів.

Стаття 109. Вирішення земельних спорів між областями республіки

Спори землеволодільців і землекористувачів однієї області з питань володіння та користування землею на території іншої області вирішуються третейським судом.

При незгоді землеволодільця або землекористувача рішення третейського суду може бути оскаржене у Верховну Раду Української РСР.

Стаття 110. Порядок розгляду земельних спорів Радами народних депутатів

Спори з питань землеволодіння або землекористування розглядаються місцевими Радами народних депутатів за заявою однієї із сторін.

Вказані спори розглядаються з участю заінтересованих сторін, які повинні бути повідомлені про час і місце розгляду спору.

У разі неявки однієї із сторін, якщо від неї не надійшла заява про розгляд справи за її відсутності, розгляд справи відкладається. Неявка сторони без поважних причин за повторним викликом не зупиняє розгляду земельного спору.

Для підготовки матеріалів по вирішенню спорів з питань землеволодіння або землекористування місцеві Ради народних депутатів у необхідних випадках можуть створювати комісії з депутатів місцевих Рад народних депутатів. Рада, яка розглядає земельний спір, у місячний строк з дня надходження заяви приймає рішення. У рішенні передбачаються порядок його виконання та заходи щодо відновлення порушеного права землеволодільця або землекористувача.

Стаття 111. Права і обов'язки сторін при розгляді земельних спорів

Сторони, які беруть участь у земельному спорі, мають право: знайомитися з матеріалами по вирішенню земельного спору; робити з них виписки; брати участь у розгляді земельного спору; подавати документи та інші докази; порушувати клопотання; давати усні і письмові пояснення; заперечувати проти клопотань та доказів іншої сторони; одержати копію рішення по земельному спору і в разі незгоди з прийнятим рішенням оскаржити його.

Сторони зобов'язані сумлінно користуватися своїми правами.

Стаття 112. Оскарження рішень по земельних спорах

Рішення сільських, селищних, міських, районних і обласних Рад народних депутатів по земельних спорах можуть бути оскаржені у вищестоящі Ради народних депутатів.

При незгоді землеволодільця або землекористувача з рішенням вищестоящої Ради народних депутатів рішення по земельному спору може бути оскаржене також у судовому порядку.

У судовому порядку оскаржуються рішення Ради народних депутатів з питань вилучення земель (стаття 31), відмови у наданні земель для ведення селянського господарства (стаття 50).

Стаття 113. Зупинення або відкладення виконання рішення Ради народних депутатів по земельному спору

Виконання рішення Ради народних депутатів по земельному спору може бути зупинено або відкладено Радою, яка прийняла рішення, або вищестоящою Радою.

Розділ IX.

Відповідальність за порушення земельного законодавства

Стаття 114. Недійсність угод, які порушують право володіння або право користування землею

Купівля-продаж, дарування, застава, самовільний обмін земельних ділянок є недійсними.

Стаття 115. Відповідальність за порушення земельного законодавства

Особи, винні в укладанні угод, зазначених у статті 114 цього Кодексу, а також у:

самовільному зайнятті земельних ділянок;

псуванні сільськогосподарських та інших земель, забрудненні їх хімічними та радіоактивними речовинами, виробничими відходами і стічними водами;

розміщенні, будівництві, проектуванні, введенні в експлуатацію об'єктів, які негативно впливають на стан земель;

невиконанні вимог природоохоронного режиму використання земель;

порушенні строків повернення тимчасово зайнятих земель або невиконанні обов'язків по приведенню їх у стан, придатний для використання за призначенням;

знищенні межових знаків границь землеволодінь і землекористувань;

невжитті заходів по боротьбі з бур'янами та шкідниками сільськогосподарських культур;

неправильній експлуатації, знищенні або пошкодженні гідротехнічних споруд, захисних лісонасаджень;

приховуванні або перекрученні відомостей про стан екологічної, у тому числі радіаційної, обстановки, пов'язаний з забрудненням землі;

використанні земельних ділянок не для тих цілей, для яких вони надані;

невиконанні умов зняття, зберігання і нанесення родючого шару грунту;

самовільному відхиленні від проектів внутрігосподарського землеустрою, — несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність відповідно до законодавства Української РСР.

Законодавством Української РСР може бути встановлена відповідальність і за інші види порушень земельного законодавства.

Стаття 116. Повернення самовільно зайнятих земельних ділянок

Самовільно зайняті земельні ділянки повертаються за їх належністю без відшкодування затрат, проведених за час незаконного користування. Приведення земельних ділянок в придатний для використання стан, включаючи знесення будівель і споруд, провадиться підприємствами, установами, організаціями і громадянами, які самовільно зайняли земельні ділянки, або за їх рахунок.

Повернення самовільно зайнятих земельних ділянок провадиться за рішенням суду або арбітражу.

Стаття 117. Відшкодування шкоди, заподіяної в результаті порушення земельного законодавства

Підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані відшкодовувати шкоду, заподіяну ними в результаті порушення земельного законодавства.

Голова Верховної Ради Української РСР
Л. КРАВЧУК

м. Київ, 18 грудня 1990 року.

КІЛЬКА КРАПОК НАД «і»,

або РОЗДУМИ ПРО ПОБУДОВУ СУВЕРЕННОЇ УКРАЇНИ В РІВНОПРАВНОМУ СОЮЗІ СУВЕРЕННИХ ДЕРЖАВ

(Закінчення. Початок на 1-й стор.).

Економічні зв'язки потрібні всім, кожній з суверенних держав. Звичайно ж, доцільність деяких горизонтальних зв'язків життя змусить переглянути. Бо хіба при нинішніх зв'язках через центр не буває так, що якісь комплектуючі везуть з Києва до Владивостока, а з Хабаровська такі ж самі — до Харкова? Республіки повинні навести порядок у себе вдома і чітко визначитись, що вони виробляють самі, а чим торгують одна з одною. І не треба нікого лякати тим, що суверенітет — синонім розвалу економічних зв'язків. Ніхто не завдав стільки шкоди Росії і Україні за останні десятиліття, як центр, що на свій розсуд розпоряджався їх працею і їх ресурсами. Договори Росії, України, а тепер і Білорусії, і інших республік показали, що ніхто не хоче розвалу зв'язків.

Радив би також тим, хто сіє страх, уважно почитати інтерв'ю Голови Верховної Ради України Леоніда Макаровича Кравчука, яке він дав нашій газеті для її першого номера. Це інтерв'ю, як на мою думку, спонукає думати, зважувати, а не наганяти страхи.

Хто не зрозумів, хай зрозуміє. Від тої миті, коли було ратифіковано договір Росії і України обома парламентами, той Союз РСР, який існував досі, вже неможливий. Потрібен інший. Який саме? Давайте про це думати всі разом. Хай галасують зліва і справа скільки завгодно, а зважені люди повинні враховувати всі обставини і здійснювати реальну політику, пам'ятаючи, що вона є мистецтво можливого.

Росія не хоче, щоб її багатствами центр розпоряджався безконтрольно. І Україна також мусить зайняти цю ж позицію. І займе. Бо інша позиція — просто неможлива. Центр прагне залишити все по-старому. Не вийде. Центр може розпоряджатися лише тим, що йому передадуть республіки. І звітувати перед республіками.

Сьогодні центр робить, як на мою думку, вельми небезпечні кроки. Набирається боргів. Валютний борг СРСР зростає. Не забуваймо: за це доведеться платити. На власні очі бачив, які потенційні багатства мають країни Південної Америки. Нафта, метали, ледь не вся таблиця Менделєєва, розкішні ліси. І що ж? Обплутані боргами «дядечки Сема» і інших «благодійників», вони зубожіють. Мільйони, десятки мільйонів людей живуть там у жахливих умовах, порівняно з якими навіть скромні статки наших людей здаються неабияким досягненням.

Голова уряду нашої республіки Вітольд Павлович Фокін абсолютно правий, коли вимагає, щоб центр назвав, яка саме частина зовнішнього боргу СРСР припадає на Україну. Шляхом точного підрахування того, що республіка отримувала з тих позичок. І тоді ми самі розплатимось. І самі вирішуватимемо, чи влазити в нові борги, чи підтягнути паски, щоб нашим дітям і онукам не довелось цього робити.

До нашої редакції починають надходити листи. Це, безперечно, приємно. Листи — різні. Серед них і такі, в яких лають на всі заставки «команду 239» у парламенті, лають комуністів. Мимоволі згадався один з лозунгів, під яким демонстранти приходили до будинку Верховної Ради: «Комуністам — комунізм, Україні — воля». Дотепно, правда ж? Особливо, якщо врахувати, що комунізм був і залишається солодкою і благородною казкою для нашої країни, а не чимось реальним.

Комуністів, сучасних комуністів, їхні противники звинувачують у всіх смертних гріхах.

Що ж, давайте поговоримо й на цю тему. Сьогодні не важко говорити про 1917 рік, про громадянську війну, про тодішню непримиренність класової боротьби. З височини 90-х років очевидні й помилки, і перегини. Але як бути з XIX століттям, з початком XX століття? Хіба могли ті часи, з їх протистоянням класів, з їх визиском робітників і селян виробити щось інше, ніж теорію непримиренної класової боротьби? Ні і ще раз ні. Якщо узагальнювати широко, у світовому масштабі, то Ленін і його партія зробили як мінімум одну велику справу: навчили багатих усього світу поважати права бідних, не доводити визиск до стану економічного рабства, щедріше розподіляти у суспільстві те, що набуте працею «низів». Хіба не так? Безперечно, так. І ті, хто сьогодні руйнує пам'ятники Леніну, просто не здатні збагнути світової величі цієї людини. Чи помилявся Ленін, чи чинив несправедливо з точки зору загальнолюдських цінностей? Безперечно. Але тоді йшлося про класові цінності, про правду пригноблених. До примату загальнолюдських цінностей партія комуністів ще мала дорости. І вона — доросла.

Чи є сьогодні в партії комуністів люди, яких треба гнати з неї в три вирви? Є. Ті, наприклад, хто розбудовує собі дачі-палаццо, коли у селянина немає й сотні цеглин, щоб піч перекласти, і т. д. Одним словом, ті, хто зрадив ідеали своєї партії. І вона від них очиститься. Не може не очиститись. Легко було зловживати в умовах однопартійності і німоти. Зараз це — спасибі опозиції — стає неможливим. Всі, хто примазався до партії комуністів для того, щоб робити кар'єру і тягти соціальну ковдру на себе, — вилетять з неї. І слава Богу.

Важким тягарем лягли на правлячу партію злочини сталінщини, злочини НКВС, переслідування інакомислячих за часів брежнєвщини. Виправдання цьому — немає.

Відсутність демократії, демократичної культури і традицій на момент Жовтневої революції обернулися репресіями і тоталітаризмом. Але чи можна було обійтися без Жовтневої революції? Про це зараз багато сперечаються. І забувають, що Росія мала не одну, а три революції, що на початку XX століття «тюрма народів» була вагітна революцією і мала розродитись остаточно, а не наполовину.

Далося взнаки й те, що до влади прийшли люди, яких царський режим вішав, розстрілював, гноїв у тюрмах. То ж і психологія революціонерів була відповідною. І сьогодні подиву гідну схожість з тими більшовиками демонструють деякі (не всі) опозиціонери комуністів. Та ж нетерпимість до інакомислення, та ж непримиренність. Мабуть, тому, що, як казав Достоєвський, всі ми вийшли з гоголівської «Шинелі», у даному разі — з тоталітарного режиму. І для виховання демократичної культури нам і сьогодні потрібні десятиліття. Ми — лише на початку шляху.

Але давайте задля об'єктивності згадаємо й інше. А саме — Велику Вітчизняну війну. Навіть у фільмі «Так жити не можна» Говорухін, звинувачуючи комуністів знову ж таки у всіх смертних гріхах, не торкнувся цих сторінок історії. Наче їх і не було. Звісно, чому він так зробив. Тут було нічим крити. Бо саме партія комуністів, саме вона не розгубилася перед фашистською армадою, організувала народ, организувала роботу фронту і тилу, партизанську боротьбу. Згадаймо: демократії Європи напрочуд легко розплющувались під фашистським чоботом. А комуністично-тоталітарний Радянський Союз вистояв, маючи в тилу ще й мілітаристську Японію. Бо організованості ворога була протиставлена вища організованість, примножена нашою любов'ю до рідної землі.

І врешті-решт ота сама радянська держава, підкреслю це особливо, мала своїми союзниками найбільш цивілізовані країни світу, її армія врятувала свої народи, врятувала слов'янство і єврейство і багато інших народів. Стовповий, магістральний шлях історії цивілізації пролягав тоді на Ельбі, де керована комуністами Радянська Армія браталася з американськими військами. Отож, історія вершилась саме там, а не у схронах і підворітнях.

Безперечно, післявоєнні злочини НКВС, скоєні у Західній Україні, можуть зрівнятися тільки із злочинами сталінщини зразка 1937 року. Безліч прикладів, коли за один постріл виселялися у Сибір, у Забайкалля цілі села. Рани ці не загоїлися і не загояться. Але безперечно й те, що український народ, як і російський, і інші народи, має в своїй історії героїв і мислителів високих і чистих і діяннями своїми, і помислами. Ім'я їм — легіон. Від багатьох з козацьких ватажків і гетьманів до Сковороди, Шевченка, Франка, Грушевського, Винниченка, Хвильового... І український народ не має потреби в тому, щоб реанімувати агентів абверу і СД. Ті, що йшли у фашистському обозі, сподіваючись, що під крилом Гітлера вони зборють волю для України, були, як мінімум, політичними невігласами. В цьому, можливо, їх трагедія, і все б нічого, коли б вона була лише їх особистою трагедією. З подивом питав мене один молодий українець з Канади: «Вони що, не читали «Майн кампф»? Він мав на увазі, що там чітко сказано, для чого Гітлеру були потрібні території.

Атаки на сучасних комуністів можна зрозуміти. Партія, яка 73 роки тримає владу, — подарунок для опозиції в плані критики. Бо чим довше ти при владі, тим більше за тобою помилок, які просто мусить використати опозиція.

Але давайте уявимо собі таку ситуацію. Комуністи, як того, по суті, вимагають деякі найзапекліші члени опозиції, залишають всі скільки-небудь важливі посади. Комуністи — міністри, голови Рад, директори заводів, провідні спеціалісти, вчені і т. д. — йдуть у відставку або ж на рядову роботу. Що з цього буде? Уявили? Якщо ні, — підкажу — суцільний хаос. А в результаті потрібна буде нова диктатура, щоб якось дати лад народному господарству, підтягти виконавську дисципліну. Чи ж це нам потрібно.

Впевнений, декому слід затямити прості істини. Що Східна Україна, або, як її завжди звали — Велика Україна, не п'ятдесят, а майже 350 років живе в одній країні з Росією. І що східні українці не є «несвідомі», яких треба просвіщати й напучувати тим, хто уявив себе месіями українського народу. Вони, східні українці, в масі своїй просто, мабуть, чіткіше усвідомлюють, що немає для нас народу ближчого, ніж російський. І ще одне. Для робітників Катеринослава, Юзівки, Олександрівська, Криворіжжя Жовтнева революція не була чужою, звідкись і кимось принесеною. Вони й самі воювали за цю революцію, наближали її і в 1905-му, і в 1917-му.

Сьогодні з усією актуальністю стоїть для України питання: що робити? На мою думку, відповідь може бути тільки одна — відстоювати свій суверенітет, твердо стояти на позиціях проголошеної Декларації, законів, рівноправного договору з Росією і іншими республіками. До речі, тим, хто любить кричати, а не думати, нагадаю: прийняття всіх цих важливих актів стало можливим лише завдяки тому, що їх підтримали комуністи, а в багатьох випадках вони — основні розробники цих документів. І саме уряд комуністів, очолюваний В. П. Фокіним, крок за кроком наповнює Декларацію реаліями, забираючи під своє крило галузі, які раніше підпорядковувалися безпосередньо центру.

Сьогодні всі, для кого Україна — не околиця великої держави, а — Батьківщина, мають діяти разом. Суверенна Україна — не тільки для українців, а й для всіх, хто в ній проживає. І хай добрі люди з росіян і інших народів не бояться українізації. Нація, яка триста років зносила русифікацію, знає, яке то почуття, коли тобі насильно нав'язують іншу мову.

Нам, громадянам України, представникам всіх націй, треба просто зрозуміти, що платити данину центрові у вигляді податків з прибутку і дозволяти розпоряджатись плодами своєї праці як там заманеться — принизливо. Росія це зрозуміла. Вона не хоче, щоб її колосальні багатства йшли за безцінь кудись у Африку чи у Східну Європу, чи будь-куди, а її власні громадяни — зубожіли. Центр, повторюю, може одержати лише те, що йому дадуть республіки на спільні цілі.

Нам є що запропонувати і великій Росії, і славній Білорусії, і степовому Казахстанові, й іншим. А їм є що запропонувати нам. З товарів і комплектуючих. На цьому й побудується економічна основа Союзу суверенних держав, в якому народи — рівноправні партнери — поважатимуть один одного.

Але подобається це комусь чи ні, переконаний, що без активної участі комуністів побудувати суверенну Україну неможливо. І цілком певні сили, які в окремих регіонах перейшли до прямого переслідування комуністів, повинні хоча б згадати, що з інакомисленням таким шляхом уже боролись. Що так правову державу не будують. Подібна практика здатна тільки відштовхнути значні контингенти людей на Східній Україні від реального суверенітету.

Перефразуючи слова вождя пролетарської революції, закінчу так: при єдиній дії всіх конструктивних партій і сил, всіх народів України суверенна республіка можлива, без такої єдності про неї не може бути й мови.

Мені додають оптимізму, наприклад, такі ось факти. Демократ, член Президії Верховної Ради республіки В. О. Яворівський дружно співпрацює з першим заступником Голови Ради Міністрів УРСР комуністом К. І. Масиком, а спеціальне звернення Голови Верховної Ради республіки комуніста Л. М. Кравчука позвучало в Парижі на конференції з питань безпеки і співробітництва в Європі члени парламентської опозиції Д. В. Павличко і І. Ф. Драч. Цей факт, до речі, відзначила американська преса.

Отже, всім нам потрібна копітка, сконсолідована, цілеспрямована праця над побудовою правової держави — рівноправного члена Союзу суверенних країн. І ми здатні до такої роботи.

Кілька разів історія давала вже Україні шанс стати суверенною. Але можливість та не реалізовувалась значною мірою тому, що в першу чергу самі ж українці тягли в різні боки. А Бог, як відомо, на боці великих батальйонів. Це підмічено ще Вольтером. Давайте ж засвоїмо хоча б цю істину. Бо тільки згуртованість може нам зарадити.

Якщо ж у цих рядках щось, на вашу думку, не так, давайте посперечаємось. Сторінки «Голосу України» до послуг усіх, хто прагне консолідації, а не розбрату.

Сергій **ПРАВДЕНКО.**

Анатолій МАКАРОВ

МАЗЕПА—БУДІВНИЧИЙ

У третьому номері «Голосу України» надруковано початок статті «Мазепа-будівничий», автором якої є Анатолій Макаров. Сьогодні ми закінчуємо публікацію матеріалу, в основу якого лягли деякі моменти нової книжки «Світло українського Барокко», що досі не може вийти в світ через паперовий голод на Україні.

Анатолій Макаров — відомий український критик і мистецтвознавець. Автор численних публікацій в пресі з проблем історії українського мистецтва і літератури, психології творчості, книжок «Розмаїття тенденцій», «Світ образу». За книжку «П'ять етюдів» («Радянський письменник», 1990) удостоєний республіканської премії в галузі критики і публіцистики ім. Олександра Білецького. Ця ж книжка висунута на здобуття Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка.

Мазепа розумів ірраціональну красу козацького собору, що й засвідчує збудована за його вказівкою невідомим майстром Всіхсвятська церква над Економічною брамою Києво-Печерської лаври. Вона являє собою вдалий зразок собору такого типу й має багато спільного, наприклад, з Катерининською церквою в Чернігові, зведеною, (можливо, тим самим невідомим мазепинським майстром) в пам'ять про подвиги місцевого полку під командуванням Я. Лизогуба під час штурму Азова в 1696 році. Дуже схожі на Всіхсвятську церкву й збудовані стародубським полковником Миклашевським Георгієвський собор Видубецького монастиря та Успенський собор в Новгороді-Сіверському в 1671—1721 роках. Інакше кажучи, Мазепинська церква органічно вписується в коло подібних до неї споруд, і, можна сказати, «розчиняється» серед них, губиться в їх загальному сліпучому сяйві. Тут вона «одна з...», «чергове свідчення» загальних шукань і досягнень. Звичайно, якби Мазепа збудував лише цю, безумовно, прекрасну, але далеко не унікальну церкву, він все одно увійшов би до пам'яті народу як щедрий меценат із добрим смаком, який надав козацькому хрещато-п'ятибанному соборові нового блиску. Але не більше.

Насправді ж Мазепа-будівничий прославився завдяки своїй причетності до створення собору зовсім іншого типу, що має із «полковими церквами» не так вже й багато спільного, і в певному значенні навіть протистоїть їм, входить з ними у внутрішній конфлікт, бо несе в собі зовсім інші думки, інші уявлення про світ і місце людини в ньому.

Собори, образи яких в уяві як сучасників, так і нащадків були міцно пов'язані з іменем гетьмана Мазепи, породила нова історична епоха, що дихала вже зовсім іншими, ніж доба козацької демократії, настроями.

У впливових козацьких колах 1680—1690 років захоплення ідеями соціальної справедливості поступово згасає. Оточення гетьмана бачить в козаччині вже не озброєний народ, а скоріше нащадків давньоруських дружинників, слуг великих князів. Вперше ця думка була сформульована й висловлена в «Протестації» 1621 року, що вийшла з кола соратників Йова Борецького й мала виразно патріотичний характер. Козаки були представлені тут як один з найдавніших лицарських орденів Європи («те плем'я чесного народу руського... котре за Олега, монарха руського... Константинополь штурмувало»). В кінці XVII століття ця думка знову привернула до себе увагу. На цей раз за нових історичних умов її було прочитано, так би мовити, з іншого боку: порівняння козаків з дружинниками дозволяло бачити в самих гетьманах... князів, а в гетьманській владі — владу князівську. Такою, наданою самою церквою, ідеологічною можливістю й користувалися гетьмани кінця XVII століття у своїх намаганнях утворити на Україні щось схоже на звичайну тогочасну європейську монархію.

У «Літописі Самійла Величка» збереглися анонімні вірші, у яких йдеться про падіння попередника Мазепи гетьмана Івана Самойловича. Їхній автор (хтось із «наближених спідручних» гетьмана) дивиться на цю подію очима козацької демократії і вважає: Самойлович накликав на себе біду тим, що звів на ніщо козацьку раду, правив одноосібно («цілодушно»), «давню вольність війська став ламати», маючи на думці, що його влада не від народу, а від бога («мислив начебто зійшов із неба»). Він переслідував свободу слова («всі бесіди прирівнював ко змові») і, як справжній тиран-самодержець, «всіх хотів тримати у страсі й жорстоко налягати». Можливо також, що попередник Мазепи прагнув до впровадження інституту спадкової влади. Тоді гетьманство назавжди залишалося б за його родиною. Ходили чутки, що таким першим самодержавцем України за правом народження стане його син Григорій.

Ей, Іване,
поповичу-гетьмане!
Чому так запустився
у недбання?
Ой був єси хорошим
усім паном,
А потім протиставивсь
усім станам.
Сам смілодушно
став гетьманувати
Хотів нащадкам звичай
той віддати.

Наведений літописцем вірш свідчить про те, що козацтво усвідомлювало-таки небезпеку переродження вищої військової влади у владу монархічну й боролося з такою тенденцією. Але зупинити цей процес в козацької демократії не було вже ані сил, ані можливостей. Наступник Івана Самойловича Мазепа пішов шляхом свого попередника. І зробив він це не за інерцією, а цілком свідомо. Більш того, новий гетьман виступив як переконаний ідеолог української монархії й активно включився до боротьби з ідеями козацької демократії, яку вважав застарілою. Його перу належить цікавий вірш, який звучить як відповідь на цитовану С. Величком інвективу «Ей, Іване, поповичу-гетьмане!», хоча, можливо, писався він з приводу якихось інших віршів чи документів, що ходили в козацькому середовищі й розпалювали антиавторитарні настрої. Пояснюючи свої погляди на владу, Мазепа неодноразово повторює, що час вже зрозуміти, що всі біди України насамперед від козацької вольності, бо вона призводить до незгоди («през незгоду всі пропали, себе самі звоювали»), до боротьби полковників та «панов енералів» за владу, що дає можливість чужинцям панувати на Україні. Єдиний вихід — у концентрації всієї влади в одних руках:

Ей, братища, пора знати,
Що не всім нам панувати,
Не всім дано всеє знати
І речами керувати.
На корабель поглядімо:
Однак стирник сам керує,
Весь корабель управує;
Пчулка бідна матку має
І оноє послухає.
Жаль ся, Боже, України,
Що не вкупі має сини.

Виголошувана Мазепою ідея національної монархії знаходила своє відображення не лише в поезії, а й у бурхливій архітектурній діяльності.

Людині XVII століття, коли вона потрапляла під склепіння Миколаївського собору в Києві (1690—1693), не треба було пояснювати, які думки й настрої керували архітектором Й. Старцевим та його замовником гетьманом Мазепою. У свідомості не лише українців, а й іноземців такі храми асоціювалися з часами стародавньої слави Києва, свідчили про колишню могутність, багатство й велич його князів, «монархів руських». Тут усе нагадувало відвідувачам про те, що вони живуть на землі давніх «монархічних», вірніше великокнязівських традицій. І всі їхні біди від того, що вони забули, нащадками яких великих предків вони є. Козацькі князі прагнуть в усьому наслідувати своїх «попередників» з дому Рюриковичів. Їхні собори, як і Софія Київська, мали дві башти при фасаді, прямокутний план, видовжені нефи, розмежовані хрещатими стовпами. Після вигадливо-декоративних полкових козацьких церков стіни гетьманських соборів стають величезними нерозчленованими площинами, що справляють монументальне враження. Цільна архітектурна маса храмів дихає силою й величчю. І водночас пригнічує живу душу циклопічними масштабами. Це та величність, що лякає, ламає й підкорює, нагадує людині про її мізерність і безпорадність. Біля полкових п'ятиверхих хрещатих соборів людина зростає духовно, починає відчувати себе особистістю. А от перед величезними монументальними площинами київського Миколаївського собору з нею відбувалося протилежне.

Вона маліла, знеособлювалась, і якщо в неї ще було бажання якось співвідносити своє «я» з величчю втіленої у цих мурах ідеї державності, то їй залишилося лише злитися з натовпом собі подібних. З гетьманським храмом людина спілкується лише на рівні усвідомлення себе часткою держави. А державність завжди, навіть і тоді, коли вона втілена в образі чудової архітектурної споруди, мислиться як щось надлюдське, надіндивідуальне, вороже відчуттю особистої незалежності. Держава є держава. І козацька держава не становить тут винятку.

Двох великих гетьманів другої половини XVII століття — І. Самойловича та І. Мазепу — хвилювали ті ж самі архітектурні ідеї. Обидва мали добрий художній смак. Можливо також, що Мазепа щось перейняв у свого попередника, добудовуючи розпочаті ним Троїцький собор в Чернігові (1679—1695) і собор Мгарського монастиря (1684—1692). Але, безперечно, він перевершив І. Самойловича, створивши такі унікальні й досконалі речі, як згадуваний вже Миколаївський собор на Печерську в Києві (пізніше його назвали Великим Миколою) у 1690—1693 роках та Богоявленський собор Братського монастиря (1693). Багато неповторного й самобутнього є й у церкві Вознесіння в Переяславі-Хмельницькому (1695—1700), який так любив Т. Шевченко. Державний гетьманський собор виник не випадково. Він з'явився не на порожньому місці. Подібно до того, як козацька демократія знайшла себе в шанованому народом хрещатому п'ятибанному храмі, гетьманська автократія шукала свій ідеал у давніх тринефних соборах. Щось подібне будували в X та XI століттях Володимир Великий та його син Ярослав Мудрий, втілюючи в камені ідею централізованої влади. І тому немає нічого дивного в тому, що, дбаючи про сильну владу на Україні, Самойлович та Мазепа виявляли такий живий інтерес до репрезентивних образів великокнязівської архітектури.

Гетьманський собор, створений їхніми зусиллями, цінний для нас саме тим, що в ньому знайшла свій яскравий вираз ідея сильної й незалежної української державності. Цей храм став архітектурним символом суверенності України, що має глибоке історичне коріння.

Таким був він в очах людей доби Барокко. Таким залишився й у пам'яті їхніх нащадків. І тому не дивно, що навколо нього ще довгий час не вщухала ідеологічна й політична боротьба.

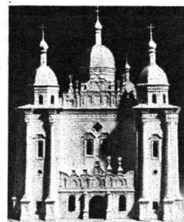

Макет реставрації Миколаївської церкви у Києві.

Макет реставрації Київської академії, побудованої І. Мазепою. Другий поверх добудовано 1732—1740 рр. Г. Шеделем.

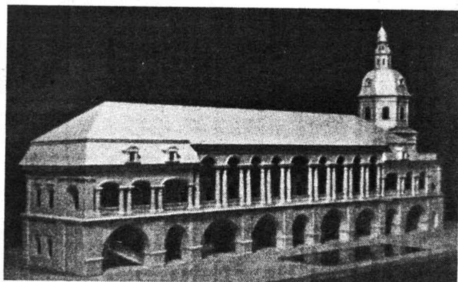

ПІСНЯ

Ой горе, горе
Чайці Небозі,
Що вивела чайчанята
При битій дорозі!...
Киги! Киги!
Злетівши вгору,
Прийшлось втопитись
В Чорному морю!...
Киги!...
Жито поспіло,
Діло приспіло,
Прийдуть женці жати,
Діток забірати...
Киги! Киги!
Злетівши вгору,
Прийшлось втопитись
В Чорному морю!...
Киги!...
Ой, чайка вється
Крилами бється!
Чого-ж їй літати?
Чого ж їй кричати?
Киги! Киги!
Злетівши вгору,
Прийшлось втопитись
В Чорному морю!...
Киги! Киги!...
Як їй не кричати,
Як їй не літати?
Дітки маленькі,
Вона-ж їм мати!...
Киги! Киги!
Злетівши вгору,
Прийшлось втопитись
В Чорному морю!...
Киги!...
Ой, діти, діти,
Де вас подіти?
Чи мені втопитись,
Чи з горя убитись?
Киги! Киги!
Злетівши вгору,
Прийшлось втопитись
В Чорному морю!...
Киги!...

І. С. МАЗЕПА.

«Не дай мені скінчитися рабом чужої ласки і чужої слави», — мабуть, далеко не кожний письменник знає ці поетичні рядки свого колеги із США Леоніда Мосендза. Та впевнений: ні один поет чи прозаїк не стане спростовувати цю ємку медитацію, яку можна вважати своєрідним маніфестом творчої особистості.

Думаю, що пора перебудови, крім багатьох інших позитивних якостей, стала виразною порою талантів. Начебто тепла весняна днина для щедрих сходів ярини. І особливо в середовищі творчої інтелігенції. Мені можуть заперечити: щось поки не густо з появою нових талановитих імен. Але почекайте... По-перше, таланти рідкість, і їх не треба очікувати на кожній сільській вулиці чи в кожному під'їзді міської «висотки». А, по-друге, вони, як і та ярина, спинаються на ноги, всотуючи в себе ті широкі можливості, які розкриває перед ними нова доба в нашому суспільному домі.

Зрештою, ми поступово виходимо на люди. Наше слово, наша пісня, наш живопис все частіше перетинають кордони, потрапляють на широкі обшири. І ми з радістю усвідомлюємо, що в «експозиції» світової культури і для нас, українців, знаходиться місце, що ми нічим не гірші за інших.

Трохи більше року тому Україна стала 94-м членом ПЕН-клубу — міжнародного об'єднання письменників, заснованого англійцями Дж. Голсуорсі і К. Є. Даусон-Скоттом. А через кілька тижнів у Києві відбулось установче засідання Українського центру міжнародного ПЕН-клубу. Його першим президентом обрано відомого українського письменника Миколу Вінграновського. З ним і зустрівся наш кореспондент.

— Так, раніше, ще в дореволюційні часи, ми були відомі своїм хлібом, а зараз — Чорнобилем.

— Почасти доводиться чути від наших письменників, науковців, артистів, які повернулися з країн далеких і близьких: світ не знає української національної культури. Ви також неодноразово бували за кордоном, зокрема, в Канаді і США, де є великі українські громади. Чи стикалися з такою необізнаністю?

— По-всякому випадало. Ось чотири роки тому я виступав перед українськими громадянами в США — мав близько півсотні зустрічей. Спілкувався здебільшого з людьми, які близькі до культури: з викладачами вузів, священиками, журналістами. Всі вони передплачують нашу періодику, цікавляться культурним життям «у краї», як вони називають Україну. Але кожна зустріч віч-на-віч із живим письменником чи співаком — то для них подія, то, без перебільшення, велике емоційне потрясіння.

З ЧИМ ВИЙДЕМО НА ЛЮДИ

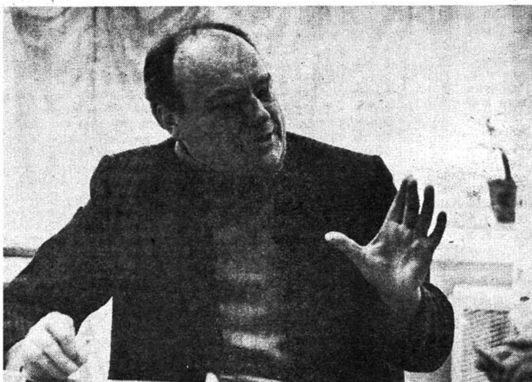

Мабуть, немає потреби детально представляти нашим читачам Миколу Вінграновського. Відомий український поет і прозаїк, що вийшов з літературної хвилі шестидесятників, автор багатьох книг. За збірки творів для дітей «Літній ранок», «Літній вечір», «Ластівка біля вікна» і «На добраніч» удостоєний Державної премії Української РСР імені Т. Г. Шевченка.

Творчість Миколи Вінграновського — оригінальне засвоєння всього обсягу української культури — від фольклору до Тараса Шевченка, до Олександра Довженка, до наших днів. За визначенням письменника, космос, земля, епоха, народ — ось визначальні категорії його поезії.

— Миколо Степановичу, а чому Україна стала тільки дев'яносто четвертим членом ПЕН-клубу? Невже раніше ми не могли цього зробити? Чи то вже наша література така безбарвна, така посередня, що годилась тільки «для домашнього вжитку»?

— Усякі розмови щодо провінційного, вторинного характеру української літератури — то міф, вигаданий тими, хто волів, щоб її зовсім не було. Справді, кон'юнктурщини, бездарності, примітиву у нас також не бракувало. Але безжально витоптана чоботом сталінського беззаконня, поєзуїтськи обчімхана «літературознавцями», вона знову і знову являла нам той первозданний цвіт ясної мислі і красного слова, з якими нам нині не соромно виходити на світові обшири. Чому раніше цього не зробили? А хіба раніше від нас щось залежало — усе вирішували в Москві.

Я трохи обізнаний із сучасною світовою літературою. Більше з творчістю американських і канадських письменників, трохи менше — французьких і шведських... І повірте, ті імена, які сьогодні визначають обличчя української літератури — Олесь Гончар, Василь Земляк, Григір Тютюнник — то рівень, який анітрохи не поступається перед тим, що зроблено за кордоном. Я вже не кажу про Ліну Костенко. Це злочин — мати такого поета, і щоб світ не знав про нас.

Ось кілька днів тому одержав листа зі Стокгольма, з Комітету по Нобелівських преміях. Цікавляться, чи не міг би я запропонувати кандидатуру українського письменника як ймовірного претендента на цю найпочеснішу премію в світі і всебічно обгрунтувати свою пропозицію.

— Звісно, що мова йде про сучасного українського письменника.

— Певна річ. Ось коли б зараз жив Василь Стус, то, мабуть, не було б проблеми з вибором.

— Наскільки я знаю, Міжнародний ПЕН-клуб висував кандидатуру Василя Стуса на здобуття Нобелівської премії...

— Так, висував. Але все це закінчилося нічим, бо українська поезія — то ще не спізнаний світом материк, суцільна для нього загадка. І звідки її будуть знати, коли в перекладах на інші мови світу, зокрема, на англійську, іспанську чи французьку, вона представлена епізодично. Та й то далеко не завжди найталановитішими іменами.

— Що вже казати про англомовного читача, коли Стусова поезія ще донедавна була, як то кажуть, за сімома замками і для нас, українців. Правда, за кордоном ще за життя поета вийшло три книжки Стусової поезії, але цього для широкого знайомства з письменником замало. А після смерті, як відомо, Нобелівська премія не присуджується.

— Як, до речі, посмертно неможливо стати і членом Міжнародного ПЕН-клубу.

— А самі ви, Миколо Степановичу, вже визначились, кого будете пропонувати внести у списки претендентів?

— Майже.

— То, можливо, поділитесь своїми міркуваннями з читачами нашої газети?

— Сказати не можу. Бо в листі зазначено, що про мою думку поки що ніхто не повинен знати, окрім Нобелівського комітету. То втім це буде не моя особиста думка, а думка Українського центру ПЕН-клубу.

— А раніше такі пропозиції на Україну надходили?

— Знаєте, я не проводив подібного опитування. Але думаю, що ні. Про Україну, крім наших братів з діаспори, взагалі ніхто не чув і не знав. Її «відкрив» для світу Чорнобиль.

— Отже, з радіоактивною чорнобильською міткою йдемо сьогодні у світ.

Але, на жаль, трапляється і таке, що «потрясає» їх і наша н[illegible]ність. Десь років п'ятнадцять тому група української інтелігенції, [illegible]о групується довкола викладача К[illegible]бійського університету Марії Клячко (нині вона вже пенсіонерка), запросила в гості добре відомого письменника, що якраз перебував тоді в Америці. Як водиться в інтелігентних колах, розмова була приємною і, я гадаю, корисною для всіх присутніх. Як же відплатив їм за цю гостинність наш земляк? Повернувшись до Києва, так облив їх брудом у своїй новій публіцистичній книжці, що вони до цих пір не можуть цього забути. Після того «викривача» американського способу життя були там інші українські письменники, але їх вже не запрошували в те інтелігентне середовище. І було цілком зрозуміло, чому від нас тоді відвернулися так звані «нейтрали».

І ось 6 листопада 1986 року я виступив від української делегації з трибуни ООН у Нью-Йорку. Повернувся в українську місію. Увесь н[illegible] нервах, піджак на мені мокрий. І[illegible] дзвінок. Від Марії Клячко: так, [illegible]а слухала мій виступ і запрошує в гості.

Поїхав я надвечір до пані Клячко. Посадили мене в біле крісло, як Рейгана. Були на столі голубці, було все інше, але попервах розмова виходила трохи натягнутою, напівофіційною. Та слово за словом... А коли дійшло до віршів, то замість години — а про тривалість зустрічі там заздалегідь домовляються — шість годин ми просиділи. Аж тоді господиня підійшла до мене й каже: «Я хочу вас благословити, пане Миколо».

Отож, по всякому випадало. Але здебільшого нас не знають.

— Яким чином за кордоном, скажімо, у сусідніх з нами країнах слов'янського світу, проводиться відбір українських творів для перекладів? Що береться за основу? Очевидно, спрацьовує певна система?

— Яка там система? Просто нав'язує наша письменницька Спілка. Принаймні, раніше так робила. Не так

Усякі розмови щодо провінційного, вторинного характеру української літератури — то міф, вигаданий тими, хто волів, щоб її зовсім не було. Справді, кон'юнктурщини, бездарності, примітиву у нас також не бракувало. Але безжально витоптана чоботом сталінського беззаконня, по-єзуїтськи обдерта «літературознавцями», вона знову і знову являла нам той первозданний цвіт ясної мислі і красного слова, з якими нам нині не соромно виходити на світові обшири.

давно я їздив у Польщу і якраз цікавився цією ж проблемою. Мені показали список творів, які протягом останніх двох десятиліть побачили світ у перекладі на польську — і я просто вжахнувся. Бо крім Юрія Щербака, Дмитра Павличка та ще одного-двох імен, решта не мали права туди потрапити. Але якось «втиснулися», що аж ніяк не робить честі українській літературі.

— Як тоді зробити, щоб для зарубіжного читача потрапляло все найбільш талановите, тобто те, що визначає обличчя нашої літератури?

— Цього можна домогтися тільки одним шляхом — шляхом індивідуального спілкування між письменниками, шляхом пізнання усіма нами тої чи іншої літератури. А не так, як ми робили досі: ось Спілка рекомендує десять чи двадцять авторів — і перекладайте. А де критерії такого поцінування? Хто їх визначає і яким чином? Все це дуже суб'єктивна річ. [illegible]то передусім потрапляє в ті «ре-

АБО Материк, який ще треба відкрити

[illegible]даційні списки»? Звісно, той, хто [illegible]слиться в секретаріаті, парткомі, профкомі... І хто там далі — не [illegible]

— Отже, спрацьовує добре відомий стереотип: в основу відбору лягає адміністративна чи виборна посада того або іншого автора, а не його творчі можливості.

— Саме так. А наші друзі і прихильники за кордоном — люди довірливі. Вони гадають, що в тих списках справді цілі сузір'я талантів. Бо, мовляв, хто хоче гіршого для своєї культури. Але то в них...

Що мені завжди імпонувало в західному суспільстві — так це імідж письменника. Якщо це, скажімо, Артур Міллер — то на його творах вже знак якості стоїть, то найвища проба. У нас такого немає. Наша проба — це спілчанська печатка. Ось, приміром, мене чи іншого поета хочуть перекласти в Москві. Так треба від Спілки письменників України папірець, що вона не заперечує. Принаймні ще донедавна так було. Уявляєте, до чого доходило! А хіба можна заперечити талант — це абсурд якийсь. Через подібні «погодження» та «дозволи» і різні розколи відбувались.

— А оплата авторського гонорару за книгу, що виходить у перекладі на іншу мову за кордоном. Який процент отримує автор? Бо в нашого обивателя склалося враження, що письменники лопатами гроші гребуть. В тому числі і валюту.

— Якщо книга вийшла друком і має свого читача, тобто, її купують, то авторський гонорар потрапляє у Всесоюзне агентство з авторських прав (ВААП). Скажімо, умовно мені належиться тисяча доларів. То з них отримаю приблизно двісті доларів, а то й менше. Принаймні, ще кілька місяців так було.

— Доларів чи карбованців?

— Які там долари! Про що ви говорите. Виплата гонорару тут, у Союзі, проводиться тільки в карбованцях.

— По суті, крихти перепадають авторам.

— А ви кажете: лопатами... Здирство з боку держави страшне. Подібного навіть в Африці немає — я переконаний у цьому.

— Починаючи з цього року монополія ВААПу ліквідована. Радянські автори одержали право використовувати за кордоном свої твори самостійно і не платити обов'язкові комісійні «посереднику».

— Це принципово міняє ситуацію і розв'язує письменникам руки. Бо без своєї валюти ми не ступимо ані кроку.

Ось кілька тижнів тому прийшов лист-повідомлення про черговий конгрес ПЕН-клубу, що збереться у квітні цього року в Греції. І мені треба туди їхати. Але за які кошти, коли ні Український центр ПЕН-клубу, ні Спілка письменників України не мають ані цента. Хіба що в Мукачеве до циган податися. Вони там, кажуть, створили свою політичну партію і, мабуть, мають валюту. То, можливо, позичать, щоб я зміг поїхати на світовий конгрес. Отже, вступаю в циганську партію, щоб врятувати престиж Українського центру ПЕН-клубу.

— То справді гіркі і сумні жарти. Але якось ви потрапили минулого року на Мадейру, де проходив аналогічний конгрес. І навіть виступили на ньому.

— Не сипте мені сіль на рану. Поїздка на Мадейру — то суцільне приниження. Бо до Лісабона мені купили квиток за карбованці. А звідти на Мадейру ще півтори години льоту. А Москва мені не дала на це відрядження ані цента. Ото добирайся, як можеш. А не можеш — повертайся додому.

— І як вийшли з такої скрутної ситуації?

— Та добре, що зі мною летів на конгрес Євгеній Євтушенко. Він і позичив сто доларів. А звідки мені їх взяти, щоб повернути борг. І тут мене доля звела зі священиком Шимоном Чорнічем. Сам він за походженням хорват, але парафію має у Швейцарії. І Шимон якось дізнався, що я без цента в кишені, хоч, звісно, своє «багатство» я не афішував.

— Про наше інвалютне жебрацтво на Заході анекдоти ходять, а ви дивуєтесь, звідки взнав.

— І то правда. А добросердечний Шимон дав мені сотню швейцарських франків. Я їх поміняв на ескудо і якось перебивався. Ось вам і Український ПЕН-клуб, ось вам і вся «бухгалтерія» між нами і Москвою.

— Це, так би мовити, комерційний пролог до міжнародного конгресу ПЕН-клубу. А що цікавого було на самій Мадейрі?

— Можете собі уявити, з яким настроєм після всіх цих фінансових поневірянь я приїхав туди. Конгрес зібрав представників 98 літератур світу. І першому випало виступати мені. Регламент — сім хвилин. І відразу йде синхронний переклад на англійську, французьку і португальську мови.

— Якою мовою прозвучав ваш виступ?

— А якою мовою повинен виступати представник української літератури? Звісно, що українською. Отже, закінчив я свій виступ — і що там зчинилося в залі! Після мене промовляли італієць, угорець, англієць... І всі вони в один голос говорили про наше українське письменство: це ж така література твориться у нас під боком, а ми про неї ні сном ні духом не знаємо. І фактично цілий день розмова точилася довкола України й її Слова. До мене підійшов заступник генерального директора ЮНЕСКО, письменник Анрі Лопес і сказав: «Конгрес ПЕНу почався під знаком України, з чим я вас вітаю!».

— Приємно чути таку оцінку. Але ще якихось десять років тому Василь Стус залишив у своїх щоденникових записах, які вів на Колимі, зболене одкровення: «Усе, що створено на Україні за останні 60 років, поточено бацилою недуги. Як може розвиватися національне дерево, коли йому врубано півкрони? Що таке українська історія — без істориків, коли нема ні козацьких літописів, ні історії Русі, ні Костомарова, Марковича, Бантиш-Каменського, Антоновича, Грушевського. Яка може бути література, коли вона не має доброї половини авторів? І авторів першокласних — таких, як Винниченко, Хвильовий, Підмогильний. Ось і маємо прозу колгоспних підлітків — один співучіший за другого, один солодший за другого. З мовою бабусі, яка без «енька» слова не вимовить, тобто типову колоніальну літературу-забавку».

— І, мабуть, не погрішив проти істини. Можливо, це парадоксально, але факт: сучасний письменницький рівень української літератури визначається не по живих особистостях й авторитетах, а по мертвих. Бо кого ми найчастіше згадуємо: Винниченка, Хвильового, Симоненка, Стуса... І це нонсенс. Бо сучасний літературний рівень має вивершуватися творами живих, а не мертвих. Бо якими золотими не були б твори вже названих мною авторів, то все-таки свічки. А коли в письменстві пульсує п'ять-шість значних особистостей, то вже література. І за тими творчими гігантами тягнуться інші, отой літературний підлісок. А ми весь час живемо на дзвонах і на свічках. І то наша біда.

— Отже, п'ятдесят письменників з нашої республіки і двадцять — з української діаспори, зокрема, з Канади, США, Бразилії, Ізраїлю, Бельгії, Німеччини, Чехо-Словаччини, Польщі й Австралії, склали основу Українського центру ПЕН-клубу. А як далі? Мабуть, і для інших письменницьких талантів дорога до клубу не закрита.

— Певна річ, що не закрита. Адже щороку склад Українського центру буде оновлюватись. Наш клуб — це аж ніяк не «побронзовілі» класики, яких з місця не зрушиш. Це не застигла маса, і не дай Бог, щоб ми застигли. Бо в русі — наше спасіння.

Звісно, що і в нашому ПЕН-клубі згодом усе, так би мовити, осяде, відрегулюється. І та група письменників, яка вирізнятиметься і за «сірою речовиною», і за організаторськими здібностями, становитиме ядро клубу. Ця група лідерів неодмінно буде. І вона повинна бути. Щоб ми могли їхати на будь-який поетичний фестиваль чи мистецький форум, у будь-яку країну. Щоб мали з чим їхати і мали що людям у світі сказати. Чесно, відверто і, звісно, талановито.

Тоді нас будуть і знати, і поважати.

Як народ, як націю, що має свій голос, свою культуру, своє майбутнє.

Розмову вів
Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ.

Микола ВІНГРАНОВСЬКИЙ.

Остання сповідь Северина Наливайка

1596 року
за Лубнами на Солониці

Живу — назад. Я —
Наливайко. Все.
Ми починаєм битву
за Вкраїну.
Наш чорний вус у чорний
гнів тече,
І юний меч наш
розгинає спину.

Не прапор — раб,
не прапор — порохня
Нам обложежив душу,
товариство.
Не встанемо, братове,
із коня,
Доки не стане в полі
нашім чисто.

В суцільних ворогах
пройшли роки-рої,
Руїна захлинається
руїною.
Ми на Вкраїні хворі
Україною,
На Україні в пошуках її...

Забудьмо все у цю
священну мить.
Забудьмо наші розбрати
і чвари.
Я — вас веду, і воля
вам горить,
Вона горить нам вічно,
як Стожари...

...Забіліли сніги мої чорні,
Засміялась душа молода:
Воріженьки стоять
видзгорні,
Воріженьки стоять, як вода,

І солона моя Солониця
На погибель мені ще гряде,
Ще у міднім бику
задимиться
Моє тіло, як сон, молоде,
Ще заплаче ночами
Барбара
Над спопеленим сином моїм,
І розірветься серце,
як хмара,
Від даремних за мене
молінь, —

Та і тоді не проклянем
ми долю,
Не зречемось себе,
поранених синів,
Коли й побачимо
в кривавищі за волю,
Що наш народ вже
тереном зацвів.

1966

...Коли в письменстві пульсує п'ять-шість значних особистостей, то це — вже література.

...Раніше, ще в дореволюційні часи, ми були відомі своїм хлібом, а зараз — Чорнобилем.

ДОГОВІР: перші кроки співробітництва

Одним з пунктів Договору між УРСР та РРФСР, підписаного в Києві 19 листопада 1990 року, є співробітництво двох республік у розв'язанні екологічних проблем. Цій темі присвячена розмова з головою постійної Комісії Верховної Ради УРСР з питань екології та раціонального природокористування М. І. ЗАЛУДЯКОМ.

Б. М. ЄЛЬЦИН: «МИ БАЧИМО СТОСУНКИ МІЖ УКРАЇНОЮ І РОСІЄЮ ЯК СТОСУНКИ СУВЕРЕННИХ ДЕРЖАВ».

— Миколо Івановичу, будь-який документ сильний своєю життєвою силою. Що можна сказати про реальне наповнення практичними діями, передбаченими умовами Договору в галузі екології?

— Перші кроки співробітництва в цьому напрямі вже є. Нещодавно члени нашої Комісії, а також представники Комітету Верховної Ради РРФСР з питань екології та раціонального використання природних ресурсів на виїзному засіданні в Маріуполі спільно розглядали екологічний стан Азовського моря та заходи по його врятуванню.

Вивчення стану справ, на жаль, показало, що Ради Міністрів УРСР і РРФСР, міністерства і відомства, Луганський, Донецький, Запорізький, Харківський, Бєлгородський, Ростовський облвиконкоми і Краснодарський крайвиконком не забезпечують дотримання природоохоронного законодавства. Не реалізуються заходи по припиненню забруднення басейну Азовського моря. Воно опинилося на межі екологічної кризи. Винні — і комбінати «Азовсталь», імені Ілліча, і захімічений Дон, і рисосіюча Кубань. Представники України й Росії висловилися за негайне вжиття урядами обох республік дійових заходів по охороні природи.

— За даними спеціалістів, у басейн Азову щороку скидається близько 19 мільярдів кубічних метрів стічних вод. З них понад 4 мільярди кубометрів настільки забруднені пестицидами, що перевищують гранично допустимі концентрації у 100—300 разів. Чи є надія врятувати Азовське море?

— Ми вели серйозну розмову про введення економічних санкцій за забруднення, щоб і з областей України, і з прилеглої до Азову території РРФСР максимально стримати потік забруднених вод. Точніше, припинити шкідливі викиди у водойми. Не добившись цього, відверто кажучи, надія на врятування моря дуже мала. Адже через аварії та незадовільний стан каналізаційних мереж, неефективність очисних споруд Азовське море безперебійно поповнюється смертельною отрутою забруднених вод.

— Не менша тривога у нас за Дніпро. А що робиться для його врятування?

— На жаль, каскад водосховищ, м'яко кажучи, не додав здоров'я колись могутньому Дніпру. Виправити становище можна лише при умові виконання намічених програм за участю спільних українських і російських підприємств та організацій.

На першому етапі боротьби за врятування Дніпра особливе значення має наповнення його живою водою. Тобто — врятування малих і середніх річок, відновлення берегового укріплення водойм, лісових насаджень уздовж берегів.

— Статтею 8 Договору передбачено співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища. Мабуть, мається на увазі і співробітництво в технологічному переозброєнні підприємств-забруднювачів?

— Так. Бо коли не буде пошуків наукового розв'язання проблем, коли не розвиватимуться ті чи інші галузі, особливо металургійна, хімічна, то необхідність вирішення екологічних проблем відкине нас ще на кілька десятків років назад. Що я маю на увазі? Здійснення міжрегіональних програм по захисту, а в деяких випадках урятуванню навколишнього середовища. Ці питання сьогодні особливо гострі. Київщина вийшла в «лідери» по захворюваності жителів. На превеликий жаль, ми були змушені офіційно визнати, що наша республіка в цілому є зоною екологічного лиха.

— Екологічне співробітництво (як це і передбачено Договором) не обмежується зусиллями двох республік?

— Звичайно. Передусім, спільних дій вимагають чорнобильські проблеми, врятування Дніпра, Дністра. Тут розраховувати на успіх можна лише при тісному співробітництві у наукових розробках, спільному фінансуванні та виконанні екологічних програм. Життя доводить, що, наприклад, ліквідація наслідків чорнобильської аварії — це справа не одної чи трьох республік.

— Велике значення мають і міжнародні зв'язки?

— Саме так. І члени нашої Комісії вже брали участь у міжнародних конференціях з питань екології, зокрема у Женеві. У той же час на Україні побували представники деяких фірм США, Англії та інших країн. Вони запропонували взаємовигідне співробітництво щодо зменшення забруднення навколишнього середовища автомобільним транспортом. Для нас це дуже важливо, бо в Києві, наприклад, 70 процентів забрудненості повітря припадає саме на автотранспортні викиди.

— Миколо Івановичу, минулий рік був складним майже в усіх відношеннях, у тому числі і в екологічному. Яким ви уявляєте нинішній рік?

— Хочеться все-таки бути оптимістом. Незважаючи на складне економічне становище, Рада Міністрів УРСР має спрямувати у 1991 році для здійснення природоохоронних заходів понад 1 мільярд 183 мільйони карбованців, що значно більше від торішнього плану. Але головне не це. Ми великі надії покладаємо на законодавче врегулювання найважливіших напрямків природоохоронної роботи, посилення відповідальності конкретних осіб за злочин перед природою.

Володимир ОЛЕФІРЕНКО, спеціальний кореспондент «Голосу України».

—Факт і коментар—

Чула, начебто створено іще один Фонд милосердя і здоров'я — Далекосхідний, який завозить зернисту ікру для дітей, що потерпають від чорнобильської трагедії.

Н. КНЯЗЄВА.
м. Ірпінь
Київської області.

ІКРА ДІЙШЛА ДО АДРЕСАТА

Ось що розповів генеральний директор Далекосхідного філіалу центру «Допомога російському Чорнобилю» **Володимир Васильович Борисюк,** який нещодавно був гостем Києва.

— Справді, торік створено центр Фонду милосердя і здоров'я «Допомога російському Чорнобилю». З його президентом ми домовилися, що будемо допомагати російським, українським та білоруським дітям, що постраждали від аварії на Чорнобильській АЕС.

Однією з перших акцій нашого філіалу, що, до речі, існує всього чотири місяці, була заготівля брусниці, зернистої ікри та відправка наприкінці минулого року на Україну. Тільки з Колими надійшло понад 500 кілограмів ікри. А коли я від'їжджав до Києва, то у нашій пресі з'явилася інформація, що і райони Чукотки надіслали до Київської обласної лікарні ікру для дітей.

Вийшли ми і на міжнародні зв'язки. Одне із спільних радянсько-китайських підприємств «Магаданагропромекспорт» виробляє препарати за рецептами тібетської медицини, а також женьшень, маточне молочко. Частину цих ліків невдовзі відправимо на Україну. Нинішнього року плануємо реалізувати півтора мільйона упаковок цих ліків. До речі, шість-сім відсотків буде передано безплатно. У свою чергу працівники Аерофлоту також зобов'язались безкоштовно перевозити чорнобильські вантажі.

Підготував Михайло ДРАГАН, журналіст.

—ЕКО-91—

ПРОЕКТ ФІРМИ «ОМЕГА»

На долоні — щось на зразок чорного «спеченого» камінця. Ще вчора оця «продукція» вважалася джерелом небезпеки для здоров'я людини і навколишнього середовища, а сьогодні її можна використовувати як звичайний — екологічно чистий! — будівельний матеріал. Звичайна щебінка — це все, що залишається від токсичних промислових відходів після їх спеціальної переробки.

Хто ж примусив отрутохімікати змінити свою «професію»!

Відомо, що чимало промислових підприємств республіки, крім основної продукції, виробляють, так би мовити, «тіньову», зокрема високотоксичні відходи. Наскільки гостро стоїть у республіці проблема їхньої утилізації, свідчать статистичні дані, що наводилися на черговому засіданні постійної Комісії Верховної Ради УРСР у питаннях екології і раціонального природокористування. Депутати говорили про те, що на Україні зараз понад 12 тисяч тонн невпізнаних токсичних речовин, які не береться переробляти жодне підприємство, бо ж не відає, що воно таке. Тільки на Київщині маємо 712 промислових об'єднань і заводів із шкідливим профілем виробництва. У Донецькій області на сьогодні вироблено 670 тисяч тонн отрутохімікатів, що вимагають оперативного знешкодження. А скільки ж бо їх на Україні!

Зважаючи на цю обставину, фахівці Головного управління «Київпроекту» вирішили провести конкурс на кращий проект заводу по переробці токсичних відходів, до участі в якому залучили ряд відомих зарубіжних фірм — «Манн» (ФРН), «Оутокумпу» (Фінляндія) та «Омега» (США).

Саме проект останньої фірми, на думку народних депутатів, є ефективним і дешевим. На будівництво заводу треба 10,5 мільйона доларів і 112 мільйонів карбованців, у той час, як, скажімо, фінни запросили за свій проект понад 70, а німці — близько 120 мільйонів доларів.

Звичайно, у народних депутатів виникло логічне запитання: чому такі «ножиці» у вартості проектів? Відповідь представника фірми «Омега» була короткою: її президент, до речі, українець за походженням, переконаний, що робити бізнес на Україні, яка потерпає сьогодні від чорнобильської трагедії, — аморально.

Іще один вагомий аргумент навела, виступаючи на засіданні постійної Комісії, співробітник Головного управління «Київпроекту» А. Ф. Киселевська: п'ять компетентних експертів, серед яких — два незалежні, висловились на користь проекту фірми «Омега».

Спорудити перші два заводи передбачається у Горлівці Донецької області та в районі села Ревне, що на Київщині.

Анатолій ЖИКОЛ, оглядач «Голосу України».

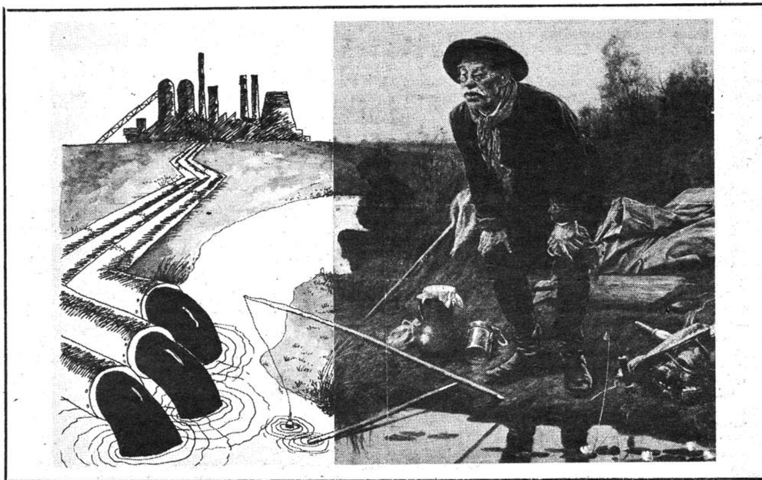

Економіка

КАЗКА ПРО ЗОЛОТУ РИБКУ

Закинули рибалки невід і витягнули рибу. Ні, не володарку морську, а гібрида сазана і коропа. Але для колективу Сумського рибного комбінату цей сумирний мешканець ставкових угідь такий же золотий, як для пушкінського героя — тая золотая рибка. Ще б пак! Ось уже кілька років підряд риба приносить до казни підприємства близько мільйона «зайвих» карбованців прибутку. Що ж то за диво-гібрид?

Любителі сенсацій далі можуть не читати, бо то тільки за переказами Остапа Вишні водилася в ставках якась особлива порода. А тут звичайнісінький «карпосазан», який розводять скрізь. Секрет — в оригінальній технології вирощування продукції голубих нив, розробленій директором комбінату, заслуженим рибоводом УРСР О. Хоружним.

Новинку занесено у реєстр винаходів СРСР. Сумчани не втаємничують свого досвіду — з ним можна ознайомитися і безпосередньо в господарстві, і на ВДНГ СРСР. На жаль, він ще не набув широкого впровадження. У всякому разі в республіці нині лише три області освоюють цю високоефективну технологію.

Віталій МАКСЮТЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».
Суми.

ДЕРЖБАНК СРСР ПОВІДОМЛЯЄ,

ЩО З 9 СІЧНЯ 1991 РОКУ ВСТАНОВЛЮЮТЬСЯ КУРСИ ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ:

Найменування валюти	Офіційний курс	Комерційний курс	Спеціальний курс
100 австралійських доларів	43—22	129—66	432—20
100 австрійських шилінгів	5—27	15—81	52—70
100 фунтів стерлінгів	107—74	323—22	1077—40
1000 бельгійських франків	18—01	54—03	180—10
100 марок ФРН	37—12	111—36	371—20
100 голландських гульденів	32—90	98—70	329—00
100 датських крон	9—64	28—92	96—40
10000 італійських лір	4—93	14—79	49—30
100 канадських доларів	48—14	144—42	481—40
100 норвезьких крон	9—48	28—44	94—80
100 доларів США	55—41	166—23	554—10
100 фінляндських марок	15—37	46—11	153—70
100 французьких франків	10—92	32—76	109—20
100 шведських крон	9—89	29—67	98—90
100 швейцарських франків	43—85	131—55	438—50
100 югославських динар	4—12	12—36	41—20
1000 японських ієн	4—15	12—45	41—50
100 Екю	76—33	228—99	—

Експрес-інтерв'ю

Платити чи глушити?

Більшістю голосів депутати Волинської обласної Ради відхилили пропозицію про трансляцію телепередач зі Львова, оскільки це коштує 82 тисячі карбованців.

Наш кореспондент зустрівся на вулицях Луцька з кількома телеглядачами.

В. Нестеренко: У депутатів — влада. Хочуть закрити вікно у світ, хочуть відкрити — їхня справа. Самі їх обирали — на кого ж нарікати?

М. Пересуд: От, не мають чого робити! Хай люди самі вирішують, яку їм програму дивитися.

Іван Йосипович, прізвище не назвав: Правильно вирішили. Краще не дивитися — крамола одна. Перестройщики...

С. Яцків: Сам я зі Львівщини, тож мені це не загрожує. Та й волинянам прилеглих районів нема чого хвилюватися, їхні антени «беруть» Львів. Зрештою, хіба львівські передачі небезпечніші від «Свободи» чи «Голосу Америки», що їх колись глушили?

М. Черемиш: Знаємо про те обурливе рішення, колектив нашої автоколони хоче зібрати збори, обговорити все це. Звернемось до інших трудових колективів. Гадаємо, люди самі зберуть необхідну суму, якщо влада така бідна...

Андрій БОНДАРЧУК, власний кореспондент «Голосу України».

Малюнок Влада ПАЛАНКОВА.

Бізнес і культура

УГОДУ УКЛАДЕНО... ВНОЧІ

Сюди можна прийти із своїми проблемами. І, як переконана Р. Трощинська, директор концертно-танцювального залу «Сучасник», розв'язати їх повністю. Скажімо, вам треба холодильник поміняти на телевізор, праску на міксер, автомобіль на квартиру тощо, а ви не знаєте, як це робити, де шукати партнерів. Блукати під дощем чи мокрим снігом попід магазинами, товктися на імпровізованих базарах — холодно, незручно, та й виховання не дозволяє.

А тут, на території Київського парку культури і відпочинку імені М. В. Фрунзе, — величезний павільйон, де тепло і... дуже бідно. Звична обстановка для наших закладів культури. Вони ж усі — на госпрозрахунку. Домогтися коштів донедавна апробованими методами роботи нині, в умовах переходу на ринок, просто вже неможливо.

Щоб вижити, потрібні кошти. А тут на порозі — конкуренція. Цілий каскад розваг пропонують численні кооперативи. Молодь іде туди залюбки. Як же обійти це все?

Раїса Федорівна розповіла, що думка займатися комерційною діяльністю виникла в неї не на порожньому місці. Збираються ж у клубах, будинках культури нумізмати, книголюби. То чому не можна притулити під дахом тих, кому це потрібно особливо? Знайшлися й цікаві, ділові люди, які пропонують свої послуги. Це юристи, менеджери. На місці вони оформлятимуть взаємовигідний обмін.

21 січня біржа починає працювати.

Ще одна новинка в «Сучаснику» теж привабить ділових людей. Це нічний бізнес-клуб. Ділові люди тут можуть обмінятися інформацією, укласти договори, дізнатися про курс цін, валюти тощо.

Весь цей банк даних, а також культурна програма нині готуються з тим, щоб невдовзі зустріти перших відвідувачів.

Частина прибутку від нових форм діяльності піде на розвиток матеріальної бази павільйону. А частина — на соціальне забезпечення працівників.

Людмила КОРОЛЬ.

ПОЗНАЙОМИМОСЯ?

Знімок фотокореспондента республіканської дитячої газети «Зірка», депутата Київради Олекси ВАЩЕНКА.

Знахідки

ФІБУЛА З УЗЛІССЯ

На садибі Л. Рудичик у селі Узлісся Дубровицького району готували фундамент під новий будинок. І раптом у піщаному ґрунті натрапили на незвичні речі. «Золото знайшли!» — полетіла селом чутка. Але це були потьмянілі від часу бронзові прикраси та уламки глиняного ліпного горщика. Вироби оригінальні, досі не бачені. І селяни звернулися до працівників музею.

Вже перше ознайомлення зі скарбом дало підстави твердити: речі виготовлені майже дві тисячі років тому, у так званий залізний вік.

Наукове вивчення унікальної знахідки триває. Поки що дослідники мають більше запитань, ніж відповідей на них. Як потрапили на берег Случа ці високохудожні вироби? Адже відомо, що на Волині у первісні часи не було свого бронзоливарного виробництва. Речі сюди завозили з таких древніх регіонів металургії, як Карпатський басейн, Кавказ чи Прибалтика. Найбільш самобутні— фібули — вказують на те, що скарб потрапив сюди, очевидно, з Прибалтики. Дати відповіді на ці та інші запитання — справа вчених.

Борис ПРИЩЕПА, завідуючий сектором Рівенського обласного краєзнавчого музею.

Факт зненацька

Увійшло четверо німців...

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ. В останній тиждень старого року гостей з-за кордону ніхто не чекав. І раптом до голови міськвиконкому увійшло четверо. Назвалися: Барбара Хорцингер, Йоган Вакер, Маргарет та Яків Пенци. За дорученням громадян Хімінга (ФРН) приїхали привітати хмельничан. У торбі закордонного Діда Мороза — дублянки, взуття, іграшки, різноманітні продукти харчування, загальна вага — близько двох тонн. Усе це вручено самотнім пенсіонерам, інвалідам, багатодітним сім'ям. Благодійну акцію організував священик Хімінга Йозеф Хофман.

— Ми не хотіли б, — підкреслили гості, — аби наш приїзд розцінювався лише як жест милосердя. Хай це буде перший крок до дружби наших міст, господарського й культурного співробітництва.

Тут же було укладено домовленість про відповідні поїздки вже навесні.

— Як же вам дякувати? — проводжаючи гостей, запитав завідуючий міськвідділом соціального забезпечення, депутат обласної Ради І. Федоров.

— А ви повідомте про нас у вашій парламентській газеті!

— І все?!

— Аллес! — сказав Яків Пенц. — Бо реклама в такому виданні — найпрестижніша й гарантує бізнесменові успіх!

Не будемо сперечатися. Вони, либонь, знають, що кажуть.

Михайло ВАСИЛАШКО, власний кореспондент «Голосу України».

Зверніть увагу

«ЗАЛП» ПО МОРЮ

Задовго до початку курортного сезону здійснено залповий викид неочищених каналізаційних стоків у Чорне море — цілющу купель всесоюзної дитячої здравниці. Якби таке сталося влітку, тоді бактеріального зараження зазнали б тридцять кілометрів пляжів, а місто довелося б евакуювати.

Героїчними зусиллями євпаторійці за чотири дні «закрили амбразуру» — замінили 250 метрів латаних-перелатаних труб водоканалізаційного колектора. У плановому порядку такий обсяг робіт виконується, як правило, упродовж п'яти-шести місяців. Потенційні курортники цікавляться, як буде оновлюватися друга частина колектора — планово чи "героїчно"? Ця інформація конче потрібна батькам для прийняття рішення: де наступного літа оздоровляти дітей — у Євпаторії, на балконах чи, скажімо, на Гавайських островах?

Едуард ДУБОВИК, власний кореспондент «Голосу України».
Євпаторія,
Кримська область.
Мал. Віктора КУДІНА.

І ДЛЯ СЕБЕ, І ДЛЯ ФІРМ...

Позивні футбольної весни

Усе пізнається в порівнянні. І коли після чотирнадцятого місця в чемпіонаті-89 донецький «Шахтар» у сезоні-90 перебрався на восьмий рядок у турнірній таблиці, ця подія була сприйнята в Донбасі як добре знамення.

Однак 43-річний наставник «Шахтаря» Валерій Яремченко, для якого це був по суті перший самостійний сезон у вищій лізі, оцінив результат своєї команди «трієчкою». Що в цьому — скромність тренера-дебютанта чи твереза оцінка роботи? Якщо бути точним, то тягар керівництва рідною для нього командою (266 ігор в чемпіонаті в амплуа нападаючого, півзахисника, захисника і капітана) Яремченко взяв на плечі в середині сезону-89, діставши нелегку спадщину від свого колишнього партнера Анатолія Конькова, якому, до речі, допомагав готувати колектив до того важкого сезону.

Два дипломи — інституту та Вищої школи тренерів, досвід роботи з дублем і зі збірною... Сірії не давали все ж Яремчукові гарантії, що він виведе команду із аутсайдерської зони. Втім, Валерій і його помічник Михайло Калінін зуміли підняти бойовий дух донецьких футболістів. І вони таки обійшли на фініші московський «Локомотив», залишившися у вищій лізі.

У міжсезонні тренери доукомплектували команду. Повернувся з Києва Віктор Онопко і привіз із собою Андрія Канчельскіса, якому тільки-но вирізали меніск. Але в Донецьку не радилися з лікарями. А зосередили сили на боротьбі з Федерацією футболу України за дозвіл на перехід цього гравця до «Шахтаря». І оті намагання, як бачимо, були недаремні: Канчельскіс тепер — гравець збірної Радянського Союзу, включений до списку 33-х найкращих гравців країни за підсумками минулого чемпіонату. Шлях, на який інші втрачають не один рік, він подолав за сезон. Можливо, допомогла йому «Волга» ГАЗ-24, яку шахтарі виділили для талановитого спортсмена.

Були часи, коли Донбас допомагав Києву воротарями. Після війни це був Микола Скрипченко, а в 70—80 роки — Віктор Чанов. Тепер же наша столиця делегувала до «Шахтаря» Андрія Ковтуна. І за не зовсім вдалої гри оборони саме Ковтунові Яремченко виставив у кінці сезону найвищий у команді підсумковий бал — 4,26. У всіх польових гравців оцінки значно нижчі, навіть у Канчельскіса.

Київський десант, як бачимо, виявився дуже доречним. До речі, ближче до кінця сезону в «Шахтарі» з'явився й Сергій Погодін і також прийшовся до двору. А, продовжуючи розповідь про поповнення, вже нещодавно з'явилися в нашому колективі Ігор Корнієць та Михайло Стельмах, які також пройшли школу київського «Динамо». У обох завершилися контракти відповідно в Запоріжжі та Дрогобичі.

Ще в ході попереднього чемпіонату дістали дозвіл вирушити до польського клубу «Стальова воля», який очолює донеччанин Михайло Соколовський, Валерій Гошкодеря та Володимир Юрченко. Колишній капітан «Шахтаря» — Соколовський — подарував за це рідному клубові відеомагнітофон. А вже восени подався до Угорщини й багаторічний лідер нападу Віктор Грачов. В свої 35 років він зацікавив клуб вищої ліги «Вашуташ» із Дебрецена.

Отже, в розпорядженні тренерів, окрім старожилів, а це — Олександр Сопко, Сергій Ященко, Василь Євсєєв, Олексій Кобозєв, Ігор Петров та Євген Драгунов залишилася й група здібних, але поки не обстріляних виконавців: Олександр Барабаш, Сергій Ателькін, Олександр Мартюк, Ігор Столовицький і молодший Онопко — Сергій. Особливо виділю Сергія Щербакова — чемпіона Європи серед юніорів, це — найкращий бомбардир в команді.

Перших півтора тижня січня «Шахтар» готувався вдома. Наступний етап тренувань проходитиме в Адлері. Заплановані, звичайно, і товариські матчі. Після кожного команда повертатиметься на три дні додому.

У нас намітилися контакти із зарубіжними фірмами, але для їх встановлення потрібна команда, яка б виступала на європейській арені. Тільки таке положення принесе «Шахтареві» вигоди і моральні, і матеріальні.

Марко ЛЕВИЦЬКИЙ,
віце-президент ФК «Шахтар», член Спілки журналістів СРСР.

Донецьк.

З потоку повідомлень

ФУТБОЛ. Київські динамівці посіли перше місце на міжнародному турнірі з міні-футболу, що завершився у передмісті Парижа — Берсі. У фінальній групі наші земляки перемогли «Вердер» (Бремен, Німеччина) — 3:2 та югославський «Хайдук» (Спліт) — 4:3.

А перед цим кияни перегравили й португальську «Бенфіку» — 6:1. Тепер динамівці знаходяться вже в Німеччині, де в місті Штутгарті стартували в турнірі з міні-футболу.

Ув'язнення загрожує двом «зіркам» англійського футболу — Полу Гаскойну та Полу Паркеру. В перший день Нового року Паркера затримали в нетверезому стані за кермом автомобіля. А Гаскойн, який грає в клубі «Тоттенхем», жбурнув валізу... в голову фотокореспонденту Мюррею Сандерсу. Бідолага спробував сфотографувати футболіста в той час, коли його вилучали з поля в матчі з «Манчестер Юнайтед».

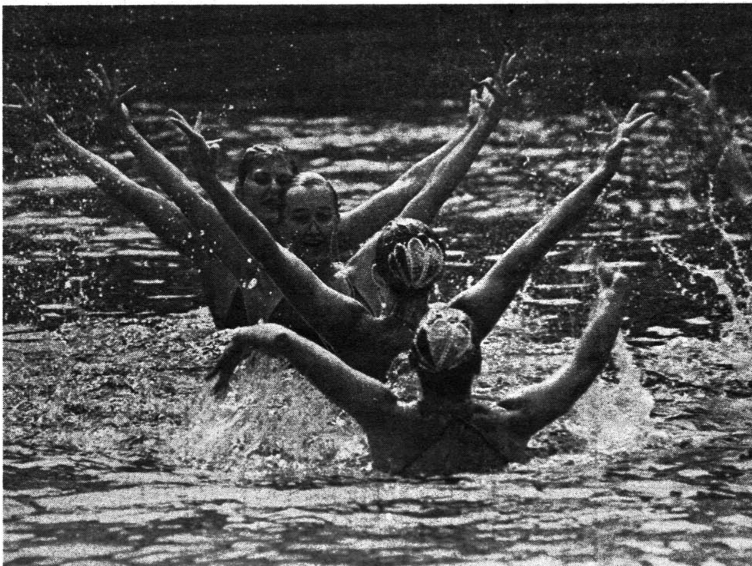

У далекій Австралії тепер літо. І чемпіонат світу з водних видів спорту дуже пасує цій прекрасній порі року. Входить до програми комплексних змагань і турнір із синхронного плавання, яке болільники-лірики називають ще й симфонією на воді. І вони дуже близькі до істини. В цьому можна переконатися, подивившись на фотоетюд київського журналіста Миколи БОЧКА.

ОСТАННЯ КРАПКА В ІСТОРІЇ З ГОДИНЮКОМ

Хокеїсти «Сокола» днями повернулися до Києва з красивим кубком, який виграли на міжнародному турнірі, що проходив у Швейцарії. Ці змагання були організовані досить оригінально. Учасники мешкали в кількох містах Німеччини, а тренувалися і грали, щодня перетинаючи по кілька разів кордон, у Швейцарії. Наші земляки обрали місто Бадзекенген. Варто було перейти міст через Рейн — і ти вже в іншій країні.

«Сокіл» переграв шведський клуб «Модо» — 4:1, ще два поєдинки завершив внічию: зі збірною Польщі — 3:3 і московськими «Крилами Рад» — 2:2. Таку ж кількість очок здобули й москвичі, але різниця закинутих і пропущених шайб ліпшою виявилася в української команди.

Як ми вже повідомляли, агентство АП розповсюдило інформацію про те, що керівники канадського клубу «Торонто Мейпл Лівз» домовилися з тренерами «Сокола» про дозвіл грати в Канаді київському захиснику Олександру Годинюку, який самовільно залишив колектив і виїхав за океан.

— Наскільки це повідомлення відповідає дійсності? — запитав головного тренера «Сокола» Анатолія Богданова.

— Воно абсолютно точне. 24 грудня ми обмінялися факсами з «Торонто» і підтвердили свою згоду на перехід. Хоча Годинюка ніхто не збирався тримати і даремно він влаштував отой побіг.

Богданов показав мені заяву свого колишнього гравця, яку той надіслав на адресу профспілкового товариства. В ній він виправдовує своє рішення, звинувачує керівництво команди в тому, що в колективі попираються права людини.

На мене ця безграмотна заява справила вкрай неприємне враження. І чи справді так важко жилося в «Соколі» Сашкові Годинюку, до якого завжди ставився з симпатією? Про це запитав кількох його колишніх партнерів, людей авторитетних.

Валерій Ширяєв, капітан команди, заслужений майстер спорту, чемпіон світу:

— Годинюк потрапив у полон до Віталія Шевченка — людини сумнівної, яка ніби представляє НХЛ. Так сталося не випадково. Я говорю тільки від себе. Ніколи не довіряв цьому хлопцеві. Він весь час тримався особняком, був скритним, зверхньо ставився до товаришів. Ніхто його не притискав. То все — наклеп. Щоразу, повертаючись з виступів за молодіжну команду, Годинюк виявлявся хворим. У клубі його лікували, готували до чергової зарубіжної поїздки. Великого бажання грати за «Сокіл» він не виявляв. Тому й провів зовсім обмаль матчів.

Дехто стверджує, що, мовляв, Богданов все знав про наміри підопічного. Не подумайте, що збираюся бути адвокатом у старшого тренера. Але такі твердження — елементарна нісенітниця... Про те, що збирається до «Вашінгтон кепітелз» Дмитро Христич, знали всі. Дмитро нічого не приховував, велися офіційні переговори. І згодом наш товариш дістав офіційний дозвіл на перехід. А Годинюк все зробив тишкомнишком. Хоча, повторюю, його ніхто не тримав на ланцюгу. Відпустили б і сльозу не вронили б. Тому даремно він усе це затіяв і порядних людей образив...

— Цілком згоден із Валерієм, — підтримав колегу нападаючий Анатолій Найда. — У бажанні Сашка Годинюка пограти в клубі НХЛ не вбачаю нічого ганебного. Кожен з нас із задоволенням провів би кілька сезонів у якомусь клубі США, або Канади. Але вся наша команда ображена на Годинюка, що він провів операцію «перехід» не зовсім гідними методами. Спробуй він чинити все законним шляхом, ніхто не сказав би йому й слова. В «Соколі» йому завжди йшли назустріч. Щодо притискань — то брехня...

А «Сокіл», повернувшись додому, продовжує підготовку до другого етапу чемпіонату СРСР. Сподіватимемося на його успішні виступи.

Віктор БРАНИЦЬКИЙ.

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник головного редактора — Леонід Самойленко.

Чергові редактори — Леонід Бровченко, Віктор Косарчук

Автор макета — Євген Українець.

Змінний секретар — Олексій Бондаренко.

Випусковий — Леонід Клюско.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Бригада коректорів: Тамара Баштанник, Наталія Власик, Людмила Морозова, Людмила Нєсєна, Антоніна Сильверстова, Любов Станачич.

Верстальники: Тетяна Балюк, Алла Будникова, Марія Солодюк, Ольга Яценко, Анатолій Артеменко, Сергій Скаженюк.

Лінотипісти: Тетяна Мухіна, Валентина Яковенко.

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50. Індекс 60955.

Тираж 165.650.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 60 коп.

Зам. 03130071.